Activitatea politică şi diplomatică a României în anii primului război mondial (1914-1918)

DEHELEANU ADRIAN

De la începutul Primului Război Mondial România şi-a dorit o alianța cu Antanta, alianță care îi recunoştea dezideratele unității național-statale. România a inițiat, în primăvara anului 1915, negocieri secrete cu Rusia, Franța şi Anglia. Tratativele cu Antanta au fost complicate, faptul datorându-se nu nehotărârii guvernului de la Bucureşti, ci, dorinței sale de a obține acordul pentru reincluderea în granițele istorice a tuturor teritoriilor locuite de români şi de a asigura țării condiții favorabile din punct de vedere militar. Angajamentul politic al României, precizat încă din august 1915, s-a transformat într-unul militar la 4/17 august 1916. Între condițiile intrării României în război de partea Antantei două erau esențiale : recunoaşterea dezideratului unității național-stalale şi a egalității de tratament a Bucureştilor la viitoarea Conferință a Păcii[1].

Nesusținută de Aliați şi slab pregătită din punct de vedere militar, România, după o serie de succese inițiale obținute în Transilvania în fața trupelor austro-ungare, va trebui să se retragă în toamna anului 1916, abandonând vremelnic majoritatea teritoriului național. Teritoriul ei se limita, în decembrie 1916, la o parte a Moldovei. În primele zile ale lui ianuarie 1917, frontul se stabiliza în sudul Moldovei, pe linia Siretului, de-a lungul Dunării şi a brațului Sfântul Gheorghe[2].

După o iarnă grea, armata română s-a refăcut, un rol deosebit revenind Misiunii militare franceze condusă de generalul Berthelot; s-au primit arme noi şi muniții din Apus. Drept urmare, la 11/24 iulie 1917, Armata a II-a, condusă de generalul Al. Averescu, a spart frontul german la Mărăşeşti, izbutind să elibereze un teritoriu de aproximativ 500 de kilometri. Dar ofensiva de pe Siret, care trebuia să însoțească victoria de la Mărăşeşti, nu s-a produs deoarece soldații ruşi, preocupați de evenimentele din propria țară, nu voiau să mai lupte. S-a realizat, în schimb, un contraatac al trupelor germane aflate sub comanda lui Mackensen. După un şir de lupte grele, inamicul a fost respins la Mărăşeşti şi Oituz. Victoriile obținute de armata română în vara anului 1917 au evidențiat valoarea, vitejia şi spiritul de

[1] Arh.M.A.E., fond *70, Londra*, dosar 8, 1914-1918, f.221.
[2] *Ibidem*, f. 222.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

sacrificiu, însuşiri apreciate mult de Aliaţi. În Rusia, căderea ţarismului a fost succedată, în octombrie 1917, de victoria bolşevicilor lui Lenin[3].

Evenimentele din ultimele luni ale anului 1917 au dus la încetarea luptelor pe frontul est-european. În urma armistiţiului încheiat de ruşi, la 22 noiembrie/5 decembrie 1917, cu Puterile Centrale, s-a ajuns la ocuparea Ucrainei, până la Odessa, de trupele germane şi austro-ungare. Astfel, înconjurate din toate părţile şi neavând nici un sprijin din afară, autorităţile române au trebuit să încheie, la 26 noiembrie/9 decembrie 1917, armistiţiul de la Focşani, care avea un caracter pur militar, excluzând orice chestiuni politice. Armistiţiul a fost urmat de Tratatul de la Bucureşti între România, pe de o parte, şi Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia, pe de alta. România era nevoită să cedeze Dobrogea, să accepte rectificări de frontieră în zona Carpaţilor şi să încheie înrobitoare convenţii economice (agricolă, a petrolului, a pădurilor etc.). Armistiţiul şi pacea separată erau rezultatul nu numai al unei pregătiri militare insuficiente a României, al abandonării sale de către Aliaţi ci, mai ales, consecinţa răsturnării de fronturi care s-a produs în răsăritul Europei la sfârşitul anului 1917. Tratatul de la Bucureşti nu a fost ratificat de Parlament şi Rege, nici nu s-a aplicat deoarece, pe celelalte fronturi de luptă, sorţii războiului au fost de partea aliaţilor României[4].

Guvernul român a adresat, la 27 octombrie/9 noiembrie 1918, trupelor de ocupaţie un ultimatum, prin care le cerca să părăsească teritoriul naţional. Mobilizate, pentru a doua oară, la 28 octombrie/10 noiembrie 1918, armatele române trec, din nou, în Transilvania la 24 noiembrie 1918. Trupele, însă, nu au depăşit iniţial linia de pe izvorul Mureşului, pentru a da posibilitatea libertăţii de decizie a Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia. Sfârşitul Primului Război Mondial găseşte România alături de Antantă şi el va consemna realizarea statului naţional unitar.[5]

Relaţiile României cu marile puteri, îndeosebi Anglia, au intrat, la începutul Primului Război Mondial, într-o nouă fază a evoluţiei lor. Au contribuit la aceasta mai mulţi factori între care, în primul rând, poziţia adoptată de diplomaţia României în timpul Conferinţei de la Bucureşti din 1913. Apreciată favorabil la Londra, ea a generat în cercurile Foreign Office-ului convingerea reorientării politicii externe a României prin ieşirea de sub incidenţa Puterilor Centrale. Apoi, oficiile diplomatice britanice de la Bucureşti informau Ministerul de Externe de la Londra despre atitudinea pro-antantistă a majorităţii oamenilor politici din România, ca şi asupra

[3] *Ibidem*, f. 223.
[4] *Ibidem*, f. 225.
[5] *Ibidem*, f. 227.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

rolului esențial al opiniei publice în deciziile de politică externă. În fine, neutralitatea proclamată de guvernul de la Bucureşti a întărit considerabil opinia diplomației engleze potrivit căreia, aceasta, cel puțin în prima fază a conflictului, reprezenta un avantaj pentru Antantă. Discuțiile din 21 iulie 1914, de la Londra, angajate de şeful Foreign Office-ului, Sir Edward Grey, cu Take Ionescu au reliefat ideea că, între altele, cea mai bună politică pentru România era a instinctului național. A reieşit, de asemenea, că Anglia se va abține cu greu să rămână neutră față de un eventual conflict mondial. Evenimentele din 1912-1913 au influențat decisiv politica României în viitor. Având 1.500 km frontieră comună cu adversarii prezumtivi, teritoriul românesc se prezenta în condiții avantajoase pentru o ofensivă şi dezastruoase pentru defensivă. Izolată şi înconjurată la frontiere de duşmani, România, în afară de orice considerente politice, nu putea să intre în luptă printr-o acțiune ofensivă, decât sprijinită pe cele două flancuri şi pe o colaborare efectivă cu Aliații săi[6].

Dorința sinceră a poporului român a fost de a nu-şi realiza statul național unitar pe calea războiului. Această poziție a fost exprimată de mulți oameni politici, inclusiv I.I.C. Brătianu, ceea ce nu însemna că România nu trebuia să beneficieze de şansele oferite de conjunctura internațională. Cu alte cuvinte, în perspectivă istorică, Primul Război Mondial trebuia să constituie nu cauza, ci prilejul realizării idealului secular al unității naționale a tuturor românilor. Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 3 august 1914, a decis neutralitatea României, cu apărarea granițelor - rezoluția fiind expresia întregii politici a lui I.I.C. Brătianu de realizare a unității național-statale care coincidea cu aspirațiile de veacuri ale poporului. Cu acest prilej, şeful guvernului român declara că Puterile Centrale nu ne pot impune o decizie când nu ne-am consultat înainte deoarece conştiința națională se îndreaptă împotriva unui război alături de Germania şi Austro-Ungaria. Mai mult, continua Brătianu: ,,exemplul Italiei, care rămâne neutră, ne întăreşte decizia noastră". Votul Consiliului de Coroană punea, aprecia în însemnările sale I.Gh. Duca, piatra fundamentală a unității naționale a tuturor românilor, el fiind rezultatul unei aprecieri obiective a situației României[7].

Începând din august 1914, cele două tabere beligerante au exercitat presiuni pentru implicarea României, datorită poziției strategice şi resurselor sale economice, în conflictul mondial. Spre deosebire de acțiunile contradictorii ale Ballplatz-ului în tentativa de a câştiga România de partea Puterilor Centrale, activitatea diplomatică a Antantei, prin abilul Sazonov, şi

[6] *Ibidem*, f. 229.
[7] *Ibidem*, f. 231.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

aceea a Italiei, au avut ecou favorabil atât în opinia publică, cât şi în rândul guvernului. Deşi opțiunea României era clară, I.I.C. Brătianu se arăta rezervat şi prudent, nepronunțându-se hotărât asupra țelurilor externe ale Bucureştilor. Atunci, diplomația sa decurgea din temeinice raționamente care coincideau cu interesele naționale. Îndemna la această prudență şi neîncrederea față de politica tuturor Marilor Puteri. Astfel, cu numai câteva luni mai înainte, Bulgaria ridicase, în fața opiniei publice europene, problema revizuirii Tratatului de la București, față de care guvernul Majestății Sale Britanice afirmase că nu s-ar împotrivi unor rectificări pe care le socotea necesare. Ministrul României de la Londra, Nicolae Mişu, nu a reuşit, în timpul întrevederii din martie 1914, să-l determine pe conducătorul Foreign Office-ului să-şi modifice opiniile. Pentru ca atmosfera să devină mai calmă, a fost nevoie de intervențiile diplomatice ale Parisului şi Petersburgului pe lângă Ministerul de Externe Britanic[8].

Anglia şi Franța proiectau, în august 1914, constituirea în zona Balcanilor a unei federații de state neutre, care urma să cuprindă România, Bulgaria, Muntenegru şi Grecia. În acel context, Marea Britanic a trimis în Balcani pe diplomatul Noel Buxton, cu misiunea de a câştiga statele respective în numele principiului naționalităților. Tripla Înțelegere atrăgea, astfel, natural simpatia tuturor popoarelor şi țărilor care aspirau la unitatea lor de stat. Buxton, care era preşedintele Comitetului Balcanic din Londra, a purtat la Sofia convorbiri cu preşedintele Consiliului, Radoslavov, cu miniştrii şi şefii opoziției, cu care prilej a evidențiat necesitatea ameliorării raporturilor bulgaro-sârbe în contextul îmbunătățirii climatului balcanic. Într-o conferință publică, rostită în fața membrilor «Ligii anglo-bulgare», diplomatul englez sublinia importanța atitudinii Sofiei față de Antantă şi afirma cu convingere că popoarele din sud-estul Europei trebuiau să se aşeze în granițele etnografice, ceea ce ar fi garantat pacea în zonă. Misiunea lui Buxton nu a trecut neobservată în rândul Puterilor Centrale. Astfel, un ziar german, apărând punctul de vedere al Wilhelmstrasse-ului, o califica drept neserioasă. Von Moch, într-o telegramă expediată de la Sofia, la 27 august 1914, aprecia că Antanta a reuşit să atragă România prin asigurarea integrității sale teritoriale şi promisiuni asupra Transilvaniei[9].

Concomitent cu misiunea Buxton, diplomația engleză a efectuat o scrie de sondaje la București prin Sir George Barclay căruia Edward Grey, şeful Foreign Office-ului, i-a transmis, la 22 august 1914, instrucțiuni prin care era autorizat, dacă el considera oportun, să lase să se înțeleagă că

[8] *Ibidem*, f. 233.
[9] *Ibidem*, f. 234.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

guvernul român se putea aştepta la un sprijin financiar din partea Angliei, dacă avea nevoie pentru a uşura operaţiunile pe care le-ar putea întreprinde contra Germaniei şi Austriei. Firește, atenționa ministrul de externe britanic, nu trebuie să se lase impresia că se făceau presiuni asupra României. Două săptămâni mai târziu, Legația României de la Londra era informată despre decizia guvernelor Amantei de a nu încheia pace separată şi de a nu intra în negocieri separate fără consimțământul Aliaților ei - hotărârea venea în sprijinul creării unui sentiment de încredere față de diplomația Triplei Înțelegeri[10].

Politica de neutralitate binevoitoare a României față de Antantă era urmărită cu interes şi în Italia. În septembrie 1914, cotidianul ,,Corriere della Sera" sublinia că politica aşezată a lui Brătianu cucereşte, din ce în ce mai mult, naţiunea încrezătoare, neutralitatea Italiei contribuind la întărirea acestor stări de lucruri. În primele luni ale conflictului, printr-un complicat joc diplomatic, şeful guvernului, I.I.C. Brătianu, a reuşit să obțină, în schimbul adoptării neutralității țării, din partea Parisului și a Petersburgului, sprijinul pentru recunoaşterea unirii Transilvaniei cu România. Franța a lăsat mână liberă Rusiei în negocierile cu România urmând fără abateri, cel puțin în această etapă, linia diplomației țariste. Quai d'Orsay a anunțat, la 1 august 1914, Bucureştiul că susține promisiunea teritorială a lui Sazonov. Anglia - considerată la Atena ca având idei politice mai largi - n-a confirmat. Astfel, Grey a telegrafia la Petersburg şi Bucureşti anunțând că acceptă declarația privitoare la concesiile teritoriale. Pentru informarea guvernului britanic, cu privire la opțiunile României, cabinetul I.I.C. Brălianu a decis să-l trimită la Londra pe Take Ionescu, în misiune semioficială, încă din toamna anului 1914. Din motive pe care nu le cunoaştem, diplomatul român nu s-a deplasat atunci în capitala Angliei. Cunoscutul om politic, în mai multe articole publicate în presa vremii - ,,Forța morală", ,,Americanizarea lumii", ,,Datoria neutrilor", ,,Cascada tronurilor" - aprecia că, în urma războiului, harta Europei se va schimba, ea trebuind să fie croită după cum înțeleg popoarele. Opțiunea sa era împărtăşită şi de alți oameni politici români[11].

La sfârşitul anului 1914, se observă o vizibilă apropiere a României de puterile Antantei, manifestată, între altele, în frecventul flux diplomatic între Bucureşti, pe de o parte, Londra, Paris şi Petersburg, pe de altă parte. În acelaşi timp, Bucureştiul şi-au adâncit relațiile cu Italia, primul ministru I.I.C. Brătianu considerând că apropierea de Antantă s-ar face mai rapid, dacă negocierile s-ar purta de grupul italo-român şi nu de România singură.

[10] *Ibidem*, f. 235.
[11] *Ibidem*, f. 239.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

Reprezentanții Triplei Înțelegeri acreditați la București au intervenit, în noiembrie 1914, pe lângă guvernul român arătând interesul ce-1 are România ca Serbia să nu fie strivită. Primul ministru I.I.C. Brătianu a subliniat că nu suntem destul de pregătiți pentru a intra în război, deoarece România nu este interesată în începerea unui conflict cu Bulgaria. Bucureştiul devenise, la începutul anului 1915, un loc unde Marile Puteri depuneau eforturi deosebite în atragerea României de partea uneia sau celeilalte dintre taberele beligerante. După eşecul expediției anglo-franceze de a deschide Strâmtorile, în primăvara anului 1915, misiuni militare ale Aliaților s-au deplasat la București pentru a grăbi intrarea României în conflagrație. Sosirea generalilor francezi şi englezi nu l-a impresionat pe Brătianu. Anglia, pentru a fi convingătoare, a oferit un împrumut financiar, iar Franța a promis 40 de avioane[12].

În ianuarie 1915, guvernul român, în urma ofertei avansate în septembrie 1914 de Barclay lui Costinescu, a trimis la Londra pe George Danielopol şi Aristide Blank, pentru contactarea unui împrumut de 150 milioane de lei. Tratativele au fost întârziate de atitudinea Băncii Angliei dar, în final, aranjamentul s-a încheiat în termeni nu numai financiari, ci şi de obligativitate morală față de Antantă. Anglia nu a cerut guvernului român să-i declare formal că va merge în război alături de ea, dar o condiție s-a pus : banii nu vor fi întrebuințați pentru cumpărarea de arme şi muniții contra ei şi a Aliaților săi. Reliefând semnificațiile largi ale acestui împrumut, I.Gh. Duca scria : „în realitate, din acest moment, datează alianța noastră cu Puterile Triplei Înțelegeri, de atunci înainte nu mai putea fi vorba de o adevărată neutralitate a României”[13].

Urmează o perioadă în care devine esențial rolul lui I.I.C. Brălianu, omul acțiunii de fiecare moment, în discuțiile cu reprezentanții Antantei. Premierul intervine pe lângă Mişu, ministrul de la Londra, pentru a prelua, cu sprijinul oficialităților britanice, conducerea contactelor cu Italia, care nu mai reprezenta atunci un reazim diplomatic serios şi sigur pentru Berlin şi Viena. Brătianu considera, de asemenea, că nu trebuie tratat direct cu Rusia, fără a căuta asigurări de înțelegere a situației României la Londra şi la Paris, ceea ce ar influența favorabil tratativele cu Sazonov. În această direcție, Bucureştiul aprecia că trebuie intervenit pe lângă Grey şi P. Cambon, ambasadorul Franței de la Londra. Mai era ținut la curent, oarecum, cu intențiile României, în afară de N. Mişu, Constantin Diamandy, ministrul de la Petersburg. Neliniştea României s-a amplificat, de îndată ce-au sosit ştiri

[12] *Ibidem*, f. 242.
[13] *Ibidem*, f. 245.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

despre încheierea unui acord al Aliaților în problema Strâmtorilor Mării Negre. Rusia a aflat despre intențiile lui I.I.C. Brătianu, aşa că Sazonov a telegrafiat, la 23 aprilie 1915, reprezentanților săi de la Londra şi Paris, comunicându-le că Petersburgul nu vede cu ochi buni încercările României de a purta tratative cu guvernul britanic chiar şi numai asupra viitoarelor frontiere vestice[14].

Concomitent cu activitatea desfăşurată de N.Mişu la Londra, I.I.C. Brătianu a purtat discuții cu reprezentanții Antantei acreditați la Bucureşti. Aşa cum reiese dintr-o telegramă expediată de Sir G. Barclay la Londra, la 22 aprilie/5 mai 1915, omul politic român observa o răceală în privința atitudinii guvernului englez în chestiunea fruntariilor noastre, deoarece nu le îmbrățişa cu aceeaşi căldură ca la început. Premierul amintea faptul că ministrul englez de la Petrograd, Buchanan, a vorbit în defavoarea revendicărilor României. I.I.C. Brătianu şi-a arătat neliniştea față de o atare situație şi a subliniat importanța de a nu lăsa România să negocieze singură, fără să se înțeleagă cu Franța şi Rusia. N. Mişu era încredințat că politica Foreign Office-ului nu vrea să indispună Rusia[15].

Diplomația României s-a arătat, în cursul acestei perioade, interesată de politica Italiei a cărei intrare în război, fără încunoştiințarea Bucureştilor, a constituit o surpriză. Reprezentanții Italiei, acreditați la Paris şi la Londra, erau la curent cu conținutul discuțiilor dintre România şi Antantă. Astfel, ambasadorul Italiei de la Paris denunța intransigența Rusiei față de revendicările Bucureştilor sfătuind, totuşi, oamenii politici români să fie mai moderați în doleanțe. După opinia sa, Anglia, vrând să menajeze Rusia, nu intervine dar, Italia, împreună cu Franța, vor face eforturi la Petrograd în favoarea României. Regele Italiei a intervenit personal pe lângă țarul Rusiei în sprijinul revendicărilor româneşti, dar gestul său nu a modificat prea mult atitudinea Franței şi a Angliei[16].

Paralel cu discuțiile oficiale angajate cu Bucureştiul, Franța a susținut, prin ministrul Blondel, demonstrații de stradă pentru alinierea României la Antantă. Aceste acțiuni au fost dezaprobate de ministrul Angliei, Barclay, care comunica la Londra că nu se putea câştiga nimic cu asemenea agitații. Atitudinea diplomatului britanic a provocat resentimentele lui Take Ioncscu. Dar la Foreign Office s-a apreciat că poziția lui Barclay era îndreptățită, eforturile cabinetului englez fiind canalizate mai ales spre I.I.C. Brătianu, singurul - după părerea unor diplomați britanici - care ar fi putut face ca

[14] *Ibidem*, f. 247.
[15] *Ibidem*, f. 251.
[16] *Ibidem*, f. 253.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

România să participe la război de partea Antantei. Oamenii politici francezi nu erau nici ei unanimi în ceea ce priveşte poziția față de România. Într-o scrisoare adresată lui Deschanel, I.I.C. Brătianu atenționa că şeful Quai d'Orsay-ului, Delcasse, nu aproba, în totalitate, revendicările României şi dădea exagerat de mult credit principiului egalității statelor mari şi mici. Lahovary, ministrul de la Paris, constata că opinia publică din Franța găsea politica Quai d'Orsay-ului prea docilă față de Rusia, ceea ce reprezenta principalul obstacol în aprobarea de către Antantă a revendicărilor României. Reprezentantul Franței în România, Blondel, părea să înțeleagă opțiunea Bucureştilor. La 18 mai, el scria Ministerului de Externe de la Paris următoarele : ,,contrar aşteptărilor mele, ofertele lui Sazonov sunt atât de departe de cererile României, încât am ezitat un moment să cred în autenticitatea veştilor pe care mi le-a dat colegul meu rus. Barclay avea să telegrafieze la Londra în acelaşi sens. I.I.C. Brălianu a pus mare preț pe discuțiile purtate la Bucureşti cu Blondel şi Barclay în vederea influențării poziției Petrogradului. Ministrul englez a ajuns la concluzia că Brătianu este de bună credință şi că revendicările României sunt necesități naționale. Din păcate, lipsa de audiență la Foreign Office, unde s-a dat puțin credit rapoartelor sale şi ca rezultat al opoziției române, s-a repercutat asupra atitudinii Londrei față de Bucureşti[17].

Declarația primului ministru, din 20 mai 1915, în prezența lui Blondel, reprezintă o explicație clară a atitudinii României față de războiul mondial, a dorinței sale de a desăvârşi stalul național. ,,Ferma mea voință - spunea Brătianu - a fost de la începutul războiului să ies din neutralitate în favoarea Triplei Înțelegeri. Dacă am întârziat să mă pronunț deschis am făcut-o pentru a completa pregătirea militară fără a fi expus la cele mai vii reclamații din partea duşmanilor noştri şi dacă am lăsat pentru ultimul moment discuția de astăzi asupra frontierelor noastre a fost pentru că nu puteam să cer precizări fără a oferi, totodată, o cooperare imediată. Când momentul mi s-a părut prielnic, am angajat discuțiile. Am formulat cererile pe care le cunoaşteți, după ce am reflectat îndelung. Ele răspund nu numai aspirațiilor naționale, pe care România le-a revendicat în toate vremurile, dar, încă, necesităților de a preveni eficient, prin stabilirea unor frontiere naturale şi serioase, conflicte între naționalități (...) Voi regreta foarte mult că refuzul Rusiei, sprijinită de Franța şi Anglia, mă obligă să mă abțin acum de la orice acțiune militară. Consider că nu pot să-mi angajez țara în luptă

[17] V. Atanasiu, A. Iordache, M. Iosa, I.M. Oprea, Paul Oprescu, *România în primul război mondial.* Bucureşti, Ed. Militară,1979, p.98; Mircea M. Popa, *Primul război mondial 1914-1918*, Bucureşti, Ed. Ştiințifică şi enciclopedică, 1980, p.119.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

fără a-i garanta dinainte viitorul". Se părea, după aceste cuvinte, că problema participării României la război intrase într-un punct mort[18].

România a câştigat, din toate aceste acţiuni şi contacte, două lucruri esenţiale: 1) recunoaşterea drepturilor sale la desăvârşirea unităţii naţionale ; 2) intrarea în război la momentul dorit de ea. În ce priveşte a doua chestiune, existau însă deosebiri în concepţiile membrilor Antantei: Rusia, bunăoară, dorind intrarea României în acţiune cât mai curând posibil[19].

Situaţia militară a Antantei, la mijlocul anului 1915, a determinat Rusia şi Anglia să fie mai concesive faţă de revendicările României, aşa că sfaturile lui Sonnino de a face opoziţie la cererile Bucureştilor nu au putut reprezenta un obstacol insurmontabil. Diplomaţia română îşi punea adeseori întrebarea: cât preţ trebuie pus pe promisiunile Antantei ? Ministrul de la Petrograd, C. Diamandy, într-un Raport către Preşedintele Consiliului de miniştri, din august 1915, era circumspect în ce priveşte planurile Triplei Înţelegeri faţă de România. Diamandy transmitea că această grupare doreşte, „mai ales, concursul armatelor noastre (...) fără a purta vreun interes deosebit creării României Mari". Diplomatul nota, mai departe, că Sir George William Buchanan, ministrul Angliei de la Petrograd, găsea exagerate revendicările României, considerând că este în interesul Angliei a se conserva o Ungarie în putere. Franţa, la rândul ei, urmărind Alsacia şi Lorena, nu era imediat interesată de crearea unei Românii Mari. Numai Italia punea preţ pe formarea unei Românii puternice în regiunea Balcanilor. Ezitarea României de a intra în război mai devreme avea, aşadar, o triplă cauză : materială, strategică şi morală. I.I.C. Brătianu accepta angajarea ţării în conflagraţie, dar pretindea garanţii pe care un stat mic, cu o dureroasă experienţă istorică, nu putea să nu le ceară[20].

După ofensiva lui Brusilov, din mai-iunie 1916, presiunile Antantei devin ultimative. Jocul diplomatic al propunerilor şi contrapropunerilor reîncepe. Franţa, dorind să slăbească presiunea germană la Verdun şi rezistenţa pe Somme, este cea mai interesată în angajarea României. Rusia, victorioasă în Galiţia, nu se grăbeşte. Diplomaţia ţaristă nu fusese niciodată generoasă, în timp ce armata ei se afla în ofensivă. Trupele lui Brusilov, care avansau spre Transilvania, au intrat pe teritoriul românesc la 11 iunie. Această acţiune militară a fost menită să determine România să intervină în război, dar Brătianu a respins tentaţia şi a protestat că i se violează teritoriul. Premierul român declara ministrului francez de la Bucureşti: „Rusia nu

[18] C. Nuţu, *România în anii neutralităţi 1914-1916,* Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1972, p.152.
[19] *Ibidem,* p.85.
[20] Arh.M.Ap.N.,fond 5 417, dosar 62/113, 1916-1918, Poziţia 163, f.390.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

scapă nici o ocazie de a agrava lipsa noastră de încredere, principala cauză a ezitării care ni se reproşează. Ştiţi că pot obţine garanţii pe care le apreciez ca indispensabile şi pe care ceilalţi aliaţi, în frunte cu Franţa, ar trebui să mi le ofere (...).Cum doriţi să intru în război, să ajut Rusia să obţină Constantinopolul, adică să ne încercuiască? Suntem trataţi ca un inamic sau, în cel mai bun caz, suntem suspectaţi că am fi. Cât priveşte Anglia şi Italia, acestea se mulţumeau să urmeze linia Quai d'Orsay-lui. La Londra, îşi aminteşte Matyla Costiescu Ghika, intrarea în război a României era aşteptată de la o zi la alta[21].

Tratativele cu Aliaţii continuau. Graţie eforturilor diplomaţiei franceze, ele înaintaseră cu toată împotrivirea Rusiei la condiţiile lui Brătianu ; la 17/29 iulie 1916 guvernul britanic a cerut Petrogradului să nu mai insiste pentru a impune României atacarea Bulgariei. Tratativele colonelului Rudeanu la Chantilly, pentru încheierea unei convenţii militare, au evidenţiat lipsa de coordonare în operaţiunile de pe front, ca şi în cele diplomatice ale Quadruplei Alianţe. Convenţia cu Antanta s-a semnat la 4/17 august 1916 . I.I.C. Brătianu a declarat că el acordă o importanţă enormă la ceea ce va veni, nu numai pentru că spera că ar facilita realizarea dorinţelor naţiunii române, ci pentru că o înţelegere semnată între Rusia şi România inaugura, pentru cele două ţări, o nouă eră de prietenie şi de încredere. Convenţia secretă din 4/17 august 1916 a fost însoţită de una militară. Aproape toate punctele de vedere româneşti erau acceptate. Guvernul de la Bucureşti obţinea astfel un mare succes diplomatic, care însemna, înainte de toate, recunoaşterea dreptului la unitate deplină a românilor. Dar, aşa cum se va vedea mai târziu, punctele convenţiei militare nu vor fi respectate, iar cele ale tratatului politic nu vor fi luate integral în considerare la Conferinţa Păcii[22].

Declaraţia de război a României - după convingerea lui I.Gh. Duca - era o punere a revendicărilor naţionale, formulată cu hotărâre şi scrisă cu toată măsura şi demnitatea cerută de protocolul internaţional. Premierul Brătianu avea să afirme, la 14 august 1916, în Consiliul de Coroană de la Cotroceni, că s-a obţinut garantarea intereselor româneşti, a desăvârşirii unităţii naţional-statale. Semnarea convenţiilor cu România era primul succes diplomatic al Antantei în sud-estul Europei, un rol important în perfectarea acestor documente jucându-1 Foreign Office-ul. Din perspectiva relaţiilor anglo-române era primul acord politic şi militar semnat de România cu Anglia, cu urmări extrem de importante în evoluţia ascendentă

[21] *Ibidem*, f. 392.
[22] *Ibidem*, f. 393.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

acestora în viitorul imediat şi îndepărtat. Convenţiile deschideau perioada colaborării româno-engleze în ducerea războiului, oficialităţile de la Bucureşti punându-şi speranţe reale în sprijinul de care se va bucura, din partea Londrei, pentru obţinerea unor sancţiuni internaţionale a clauzelor stipulate în convenţia politică[23].

Cei doi ani de negocieri au evidenţiat controversele între Aliaţi în ce priveşte destinul României. Foreign Office-ul credea că o Românie întregită va opri penetraţia rusă spre Balcani. Pentru Quai d'Orsay, România putea fi un obstacol în calea expansiunii germane. În ce priveşte Italia, aceasta opina că România ar putea fi un aliat împotriva slavilor, meniţi să devină o forţă după înfrângerea Austro-Ungariei. Diplomaţia ţaristă vedea în România o ţară îndepărtată de orbita economică a Germaniei şi capabilă să uşureze drumul Petersburgului spre Balcani şi mai departe. Mai presus de toate aceste considerente de oportunitate politică, Antanta recunoştea dreptul românilor la unitatea lor de stat deplină, care nu se putea face decât prin destrămarea monarhiei austro-ungare. Cât priveşte activitatea diplomatică a lui I.I.C. Brătianu, din anii 1914-1916, ea a fost subsumată împlinirii unui ideal drag tuturor românilor: desăvârşirea unităţii naţional-statale. Tenace, intransigent şi chibzuit, I.I.C. Brătianu, continuator al tradiţiilor progresiste ale diplomaţiei româneşti modeme, a dominat, prin clarviziune şi patriotism, pleiada oamenilor politici care au contribuit la făurirea României Mari. În anii marilor încercări, 1914-1916, în tratativele cu puterile Antantei, el a dovedit pricepere şi înţelepciune în perfectarea unor acte diplomatice sau militare de care era legat viitorul naţiunii române moderne[24].

În august 1916, atunci când România intra în prima conflagraţie mondială, între cele două tabere beligerante se realizase un fel de echilibru. Bătăliile sângeroase de la Verdun, Somme şi Isonzo, precum şi ofensiva Brusilov demonstraseră că nici una din taberele în conflict nu aveau capacitatea să dea lovitura de graţie duşmanului. Toată lumea credea că de intrarea României în Antantă depindea ieşirea din acest impas. Paul von Hindenburg exprima corect această convingere atunci când scria : „Judecând după situaţia militară, e de aşteptat ca simpla intrare a României să fie hotărâtoare pentru soarta întregului război". Declaraţia de război a României a provocat în rândurile Puterilor Cenuale o adâncă deznădejde - ea a agravat problemele interne ale monarhici dualiste şi a exacerbat şi vechile tensiuni dintre austro-ungari şi germani[25].

[23] *Ibidem*, f. 395.
[24] *Ibidem*, f. 396.
[25] *Ibidem*, f. 397.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

Convenția politică prevedea că România va intra în război până la 28 august 1916, sau cel târziu 10 zile după ce ofensiva dinspre Salonic, proiectată să înceapă la 20 august 1916, se declanşase împotriva Ungariei. România era obligată să îndeplinească următoarele condiții: (Art. 2) să declare război şi să atace Austro-Ungaria, potrivit termenilor unei convenții militare alăturate, şi să înceteze toate relațiile diplomatice, economice şi comerciale cu Germania, Bulgaria şi Turcia : (Art. 4) să nu fortifice zona din Banat în fața Belgradului şi să lase drum liber sârbilor din Banat care doreau să emigreze în Serbia după război; (Art. 5) să se abțină de la încheierea unei păci generale sau parțiale cu inamicul; (Art.7) să păstreze secretul convenției până la încheierea păcii generale[26].

Cele patru puteri aliate garantau: (Art. 1) să apere integritatea teritorială a Regatului României ,,în toată întinderea frontierelor ei actuale» (asigurîndu-1, astfel , pe Brătianu împotriva unei cereri ulterioare de retrocedare a Dobrogei de Sud Bulgariei); (Art. 3) să recunoască dreptul României de a-şi alipi teritoriile Austro-Ungariei dintre limitele indicate în Convenție (regiunile desemnate României corespundeau cererilor maxime ale lui Brătianu, inclusiv Bucovina de nord, până la Prut şi Cernăuți ; (Art. 5) să se abțină de la încheierea unei păci separate sau generale, decât împreună şi simultan cu România, şi să aibă grijă ca la tratatul de pace teritoriile Austro-Ungariei, promise României, ,,să fie anexate Coroanei" acelui stat (această clauză a fost introdusă la sugestia lui Briand) ; (Art. 6) să promită României aceleaşi drepturi pe care le au cele patru puteri aliate la preliminariile şi negocierile de pace, ca şi la discuțiile şi chestiunile supuse deciziei Conferinței de Pace ; (Art. 7) să mențină secretul convenției până la încheierea păcii generale[27].

Convenția militară însoțitoare asigura România că Anglia şi Franța îşi vor începe ofensiva, împotriva Bulgariei şi Turciei, nu mai târziu de 20 august. Rusia şi-a asumat sarcina de a înainta contra Ungariei dinspre nord-est şi de a proteja portul Constanța cu flota sa din Marea Neagră ; ea a mai promis, de asemenea, să trimită trupe spre Dobrogea pentru a-i angaja pe bulgari. Aliații acceptau să furnizeze un minim de 300 t de provizii zilnic, care să fie transportate prin Rusia. România era obligată să acționeze cu Rusia împotriva Bulgariei, dar n-a fost inclusă nici o condiție care să ceară Bucureştilor să declare război acestei țări. Marşul împotriva Budapestei a fost rezervat exclusiv pentru români. Coordonarea între statele majore rus şi român urma să fie păstrată la un minimum, iar o linie precisă de demarcație

[26] *Ibidem*, f. 399.
[27] *Ibidem*, f. 402.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

între cele două armate împiedica forțele ruseşti să opereze ca unități de luptă pe pământul românesc. Articolul XVI s-a dovedit, în final, a avea consecințe vitale, căci prevedea ca problemele de armistițiu să fie hotărâte prin acordul general între statele majore rus şi român[28].

Supoziția lui Brătianu că articolul 6 conferea ,,o mare putere" statutului României nu era absurdă. Precedente istorice arătau că România avea motive întemeiate să nu se mai includă în categoria micilor puteri. Aderarea la Tripla Alianță din 1883 îi acordase României statut egal cu Germania, Austro-Ungaria şi Italia, în sensul că niciuna nu va încheia o pace separată şi toate vor participa, în mod egal, la reglementările postbelice. Nu s-au făcut nici un fel de schimbări în alianță, când s-au operat reînnoiri. Obligațiile României nu erau mai mici decât ale celorlalte puteri semnatare, cu excepția faptului că ea nu era pusă la curent atunci când apărea un casus foederis[29].

I.I.C. Brătianu ştia de înțelegerea franco-rusă privitoare la interpretarea postbelică a alianței din 1916. Articolul 6 garanta României drepturi egale cu cele patru puteri aliate la negocierile de pace preliminare şi finale. Acest privilegiu contrazicea, de fapt, formula Briand-Sturmer întrucât îi oferea şefului guvernului de la Bucureşti o bază prin care să emită pretenții de egalitate la viitorul forum al păcii. Articolul 5 interzicea României, ca şi Puterilor Aliate, să încheie pace separată sau generală. Aceste prescripții au cauzat disensiuni serioase când a venit timpul ca Aliații să-şi îndeplinească promisiunile față de România. Articolele 1 şi 2 din convenția militară cu România au fost îndeplinite întocmai. România a mobilizat integral şi la timp, începând cu 15 august 1916, toate forțele armatei sale, adică 833.601 oameni (din care 19.843 ofițeri şi elevi şi 813.758 reangajați şi trupă). Mobilizații reprezentau 11% din populația totală a țării şi peste 20% din cea bărbătească. Ca efective au fost mobilizate : 20 divizii infanterie, 1 brigadă grăniceri, 2 divizii cavalerie, 5 brigăzi călărași, 4 regimente artilerie grea, 13 baterii munte de artilerie cu 113 tunuri, 20 baterii artilerie de poziție, artileria capetelor de pod, trupe de geniu, 4 escadrile de aviație, marina militară, serviciul etapelor şi formațiunilor de zonă interioară[30].

Obligația de a ataca Austro-Ungaria s-a efectuat precis la data fixată de 15/28 august, deşi clauza imediat următoare din convenție - articolul III – „Aliații se angajează să devanseze, cu cel puțin opt zile printr-o defensivă

[28] *Ibidem*, f. 404.
[29] Arh.M.A.E., fond *71*, *Londra*, vol.29, 1914-1924,f.260.
[30] *Ibidem*, f.261.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

categorică a armatelor de la Salonic", nu s-a realizat. Restul clauzelor s-au îndeplinit integral încă din ziua începerii ofensivei armatelor române. Nu au fost îndeplinite de Aliați articolele 2 şi 3, care se refereau la rolul armatei şi flotei ruse. În august 1916, ruşii nu au mai reluat ofensiva pentru a fixa rezervele austro-germane în Bucovina şi Galiția, de unde puteau interveni cu uşurință pe frontul românesc . Ofensiva Sarrail - articolul III - a fost departe de a fi o ,,ofensivă" garantată, aşa cum prevedea convenția, şi nu s-a produs la data fixată[31].

Nerespectarea clauzelor esențiale, în acțiunea lor pe celelalte fronturi, a permis Puterilor Centrale să mai aducă contra României încă 3 divizii infanterie din interior şi 3 brigăzi munte din regiunea frontului italian - din august până în decembrie 1916, Puterile Centrale au trimis în România 33 divizii de infanterie (dintre care 17 germane) şi 8 divizii de cavalerie (dintre care trei şi jumătate germane)[32].

Acțiunea României a fost salutară şi a fragmentat şi mai mult forța militară deja slăbită a Puterilor Centrale, permițând deschiderea unui nou teatru de operațiuni militare. O apreciere ulterioară a generalului Ludendorff pare justificată: „în pofida victoriei noastre asupra armatei române, am devenit mai vulnerabili în evoluția generală a războiului". Obligațiile Aliaților de a-şi coordona strategia, în raport cu intervenția românească - articolul XV al convenției militare - n-a fost îndeplinită. Londra a primit cu satisfacție decizia României de a intra în război. Suveranul englez George al V-lea a telegrafiat, la 30 august 1916, regelui Ferdinand pentru a-şi exprima satisfacția în legătură cu gestul României[33].

Prin convenția militară din august 1916, acțiunea României trebuie să facă parte dintr-un ansamblu de operațiuni bine coordonate în timp şi spațiu. A doua zi, chiar, România a rămas, sub raport militar, complet izolată şi nesusținută. În septembrie 1916, armatele țariste nu se deplasau din Dobrogea, iar muniția, care urma să sosească din Rusia, furnizată de anglo-francezi, întârzia sine die. Oficialitățile engleze depuneau, totuşi, eforturi pentru a ajuta România cu arme. Căpitanul Arion anunța, în noiembrie 1916, că guvernul de la Londra a cedat 100.000 de puşti, calibru englez, din comanda sa din America, câte 3.000 pe lună, pentru aprovizionarea trupelor române. La finele lui august 1916, a avut loc la War Office o consfătuire la

[31] *Ibidem*, f.264.

[32] Ştefan Pascu, *1918. Făurirea statului național unitar român*, vol. 2, Bucureşti, 1983, pp.134—203.

[33] Ştefan Pascu, C. Gh. Marinescu, *Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitate națională*, Cluj-Napoca, 1980, pp. 245-247.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

care erau prezenți : Lloyd George, Montagu, ministrul Munițiilor, şi generalul Robertson. Au participat colonelul Rudeanu şi căpitanul Arion, care au solicitat 400 mitraliere cu accesorii, muniții şi tunuri grele. Robertson a promis că va telegrafia ruşilor ca, din cele 300 obuziere de 114 m/m predate de Anglia Rusiei, 100 să fie cedate României, imediat. În legătură cu solicitarea de puşti şi muniții de artilerie nu s-a primit nici un răspuns definitiv. Regele Ferdinand a intervenit pe lângă suveranul Italiei arătând că, ,,fără un ajutor imediat", situația armatelor române poate deveni ireparabilă[34].

Pentru o mai bună aprovizionare a armatelor române, cu muniții şi echipament militar din Anglia, a fost ataşat pe lângă Marele Cartier General al Armatei engleze generalul de divizie adjutant Georgescu - colonelul Rudeanu rămânea, în continuare, pe lângă Cartierul General al armatelor franceze. Generalul Georgescu a efectuat, în noiembrie 1916, o vizită pe frontul armatei engleze din Franța - britanicii aveau 17 Corpuri de armată puse sub comanda lui Douglas Haig-şi l-a văzut, apoi, la Londra, pe noul şef al War Office-ului, Lordul Derby. Titularul Ministerului de război britanic i-a vorbit, ,,în termeni foarte călduroşi", de armata română şi l-a rugat pe generalul Georgescu să comunice guvernului de la Bucureşti ,,asigurarea bunelor sale intenții şi dorința de a contribui, din toate puterile, la realizarea idealului românilor". Georgescu a purtat discuții şi cu şeful Marelui Stat Major, generalul Sir William Robertson, care s-a dovedit a fi mai puțin ,,înțelegător" față de situația frontului românesc. Cât priveşte avansarea unor propuneri de pace, Georgescu, pe baza celor auzite în Marea Britanie, consemna că poporul englez ,,nu admite decât a face dictată de el inamicului, cu desăvârşire zdrobit, oricare vor fi sacrificiile ce o vor cere de acum înainte"[35].

Semnificația intrării României în război era amplu comentată în Camera Deputaților de la Bucureşti de marele istoric N. Iorga: ,,Vom fi iarăşi ce am fost şi mai mult decât atât". Fostul şef de stat major al Misiunii militare franceze de la Iaşi avea să afirme, mai târziu, că ,,România a intrat în război, alături de noi, atunci când războiul era departe de a fi câştigat. Modul în care România a acționat militar, începând cu august 1916, s-a datorat neîncrederii în sinceritatea finală a Rusiei, angajamentelor asumate

[34] *1918. Desăvârşirea unității național-statale a poporului român. Recunoaşterea ei internațională,* vol. III Documente interne şi externe, august 1916—iunie 1919, Bucureşti, 1986, Doc. nr. 468.

[35] Gheorghe I. Brătianu, *Acțiunea politică şi militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a Iui Ion I. C. Brătianu*, Bucureşti, 1939,pp. 21-28.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

de guvernul țarist prin tratatele încheiate. Conducătorii români nu ignorau, de altfel, deloc ipoteza ca Aliații să nu-şi onoreze integral angajamentele luate în august 1916. Revelatoare în acest sens este discuția purtată de I.I.C. Brătianu cu marchizul St. Aulaire în ajunul semnării convențiilor. Respingând acuzațiile ce i se aduceau că a aşteptat „cel de al 11-lea ceas", pentru a intra în război, premierul român preciza : ,,Am socotit că a sosit momentul ca România să ia armele alături de voi, pentru că, după judecata mea, nu voi intra în faza decisivă a războiului, dar prin faza decisivă eu nu înțeleg faza finală. Faza este decisivă pentru că, de acum înainte, victoria Aliaților nu mai este îndoielnică. Dar această victorie se poate lăsa aşteptată mult timp şi poate costa încă mult sânge. Vom lupta alături de voi, săptămâni, luni, ani dacă va fi nevoie. Am amânat decizia până în momentul când ea nu mai comporta nici un risc pentru România. Dar astăzi, odată decizia luată, accept toate sacrificiile". Dreptatea judecății Iui I.I.C. Brătianu avea să fie confirmată de toate evenimentele ce s-au derulat până la victoria finală[36].

Participarea armatelor române la campania din toamna anului 1916 a fost urmărită cu deosebită atenție de ataşatul militar englez, locotenent colonelul Thomson. Acesta se arăta optimist față de evoluția generală a războiului şi găsea poziția românească ,,excelentă". În timpul vizitei la Cartierul Armatei de Nord, ofițerul englez a fost însoțit de ziaristul american Stanley Washburn, care semna comentarii şi pentru cotidianul ,,The Times". Ziaristul american era impresionat de modul cum lupta artileria pe front şi gândea, împreună cu Thomson, că era necesară organizarea unei propagande românești în țările Antantei. La sugestia lui Washburn, ministrul Barclay a telegrafiat lui Grey, la Foreign Office, rugându-l să discute în Parlament responsabilitatea Aliaților față de România. La începutul anului 1917, Anglia, cu consimțământul celorlalți Aliați, a oferit României un credit de 40 de milioane lire sterline. Nesusținută îndeajuns din punct de vedere militar şi nepregătită suficient, România va suferi, după cum se ştie, înfrângeri vremelnice în prima fază a războiului şi va fi, în consecință, constrânsă la mari sacrificii. Apatia, indecizia şi istovirea Rusiei au contribuit, cu siguranță, la dezastrul României. Englezii şi francezii trebuie să fie socotiți ca fiind în mare parte responsabili deoarece, chiar mai mult decât ruşii, i-au împins pe români să intre în conflict şi au fost, apoi, răuvoitori şi incapabili în a-şi îndeplini obligațiile de a mărşălui dinspre Salonic în Bulgaria[37].

Situația militară a României şi înfrângerea care a urmat au dezamăgit Antanta şi au creat noi probleme militare şi diplomatice cu repercusiuni

[36] *Ibidem*, p.31.
[37] *Ibidem*, p.33.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

asupra situației interne din cele trei mari puteri - Rusia, Franța şi Anglia. Reproşurile diplomației României adresate Aliaților că nu au acordat ajutorul promis - în special de la Rusia şi de la ,,Armata de est" franco-engleză de la Salonic - erau justificate. Din cauza apropierii geografice, ponderea în ajutorarea României a căzut pe umerii Rusiei, dar înaltul Comandament țarist a trimis un ajutor când înfrângerea acesteia devenise inevitabilă. Defecțiunea României a stârnit indignare la Petrograd, deoarece zădărnicea planurile Rusiei de a-şi atinge principalul obiectiv în război: obținerea controlului asupra Dardanelelor. Paul Miliukov, şeful partidului Kadet, l-a acuzat, la 14 noiembrie, pe Boris Sturmer şi cabinetul condus de el de ,,stupiditate sau trădare", pentru a fi antrenat România în război într-un moment atât de inoportun. Înfrângerea României a avut consecințe şi în celelalte două mari puteri ale Antantei. Franța, care avusese rolul esențial în grăbirea intrării României în război, era ținta principală a reproşurilor şi cererilor de ajutor ale Bucureştilor[38].

Cererea insistentă a Franței, ca armata de răsărit să fie întărită, pentru a putea da ajutor României, a dus la un dezacord cu Londra şi la o confruntare violentă în sânul cabinetului de război britanic, încât istoricul american Ian Karl Tanenbaum o numeşte ,,una din cele mai aprige confruntări militaro-civile din Anglia în timpul războiului". Şeful War Office-ului, David Lloyd George, adeptul unei strategii ,,răsăritene" pentru câştigarea războiului, scria, la 4 septembrie 1916, generalului William Robertson, şeful Statului Major Imperial, că lipsa de prevedere şi refuzarea ajutorului către România ar putea face ca această țară să aibă soarta Serbiei. În cursul a două reuniuni ale Consiliului de Război - la 9 şi 12 octombrie - Robertson, adeptul „frontului de vest", s-a împotrivit expediției de la Salonic şi a subliniat că România primea de la Rusia tot ajutorul necesar. Consiliul de Război a aprobat, în esență, opiniile lui Robertson şi un ajutor simbolic ceva mai mic decât o divizie[39].

Deşi Briand intenționa să trimită şapte divizii în Balcani, primul ministru englez Asquith a respins planul francez, sub motivul că o înaintare în Bulgaria, pentru a salva România, depăşea misiunea încredințată inițial Armatei de est. Lloyd George a cerut aprobarea propunerii franceze, punându-i în încurcătură pe colegii săi de cabinet, care au apreciat că „putem fi de mult mai mult folos României ținând inamicul sub foc continuu pe Somme". În cadrul Consiliului de Război, din 24 octombrie 1916, Lloyd George i-a ,,acuzat" pe Joffre şi Robertson de a fi blocat

[38] *Ibidem*, p.36.
[39] *Ibidem*, p.37.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

ajutorul într-un moment când acesta ar fi putut salva situația. Consiliul de Război a trecut peste obiecția lui Robertson şi a acceptat să mai trimită încă o divizie în Balcani. Şeful Marelui Stat Major Britanic s-a plâns de ,,opoziția" lui Lloyd George față de rege, premierului Asquith şi lordului Northeliffe, ministrul Informațiilor, ultimul reproşându-i că îl va ,,ajuta" să-şi sfârşească cariera politică, dacă ,,îşi mai bagă nasul în strategie". Ajutoarele, simbolice, au ajuns prea târziu pentru a mai putea salva România. În continuare, politica guvernului francez în Balcani a intrat sub analiza Camerei; Briand, pentru a-şi salva postul, a dat vina pe conducătorii români. Remanierea guvernului, prin înlăturarea lui Joffre, nu a salvat autoritatea guvernului care, în martie 1917, şi-a prezentat demisia. Înfrângerea României nu a fost principala cauză a căderii guvernului Briand, dar ea a servit ca pretext pentru o completă schimbare a conducerii politice şi militare a Franței[40].

Intervenția României în război s-a produs într-un moment care s-a dovedit neprielnic armatei sale, dar favorabil Marilor Puteri aliate care îşi epuizaseră toate rezervele lor în bătăliile de la Verdun,de pe Somme şi din Galiția. Extinderea frontului în România a dislocat forțe aproximativ egale din fiecare tabără. Campania românească a influențat considerabil pe conducătorii şi populația din cele două tabere. Entuziasmul victoriei asupra României a stârnit ambițiile Berlinului şi Vienei, care doreau să ducă un război total. Totodată, atmosfera psihologică, rezultată în urma defecțiunii României, nu mai era prielnică inițiativelor de pace din decembrie 1916 - ianuarie 1917, nici punctului de vedere al conducătorilor Antantei, de la care nu se aşteptau la concesii, din moment ce se aflau într-o situație militară stânjenitoare[41].

Tragedia României a produs multă simpatic în Anglia şi, prin apelurile adresate de regina Maria rudelor de la Curte, a stârnit mânia şefului War Office-ului, David Lloyd George. Înfrângerea României a transformat avertismentele acestuia în profeții şi promisiunea de a se instala o conducere fermă într-o perspectivă îmbucurătoare. Noul prim ministru englez, David Lloyd George, era de părere că România trebuia să se întregească din punct de vedere teritorial. În ianuarie 1917, el îi declara lui Mişu că țara sa consideră România un aliat important şi ,,va face toate eforturile pentru a-1 ajuta eficace, mai ales prin mijloacele de a primi muniții". Şeful cabinetului britanic îşi exprima convingerea că ,,românii vor redeveni stăpâni pe țara lor

[40] *Ibidem*, p.43.
[41] *Ibidem*, p.48.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

şi îşi vor realiza idealul național”, Anglia rămânând ,,protectoarea sinceră a micilor țări”[42].

Problemele româneşti reţineau şi atenţia altor oficialităţi britanice, precum şi a opiniei publice. Dar era nevoie de organizarea unui serviciu de propagandă la Londra, care să înlăture şi reţinerile care afectau bunul mers al raporturilor bilaterale. De necesitatea unui astfel de serviciu era convins, în primul rând, Take Ionescu, care la l8 aprilie/l mai 1918, scria : „Trebuie să trimitem oameni care să facă propagandă în Franța, Anglia, în Italia, în America şi, după revoluție, în Rusia”. Cunoscutul om politic român proiecta un voiaj în străinătate convins fiind că, odată ajuns la Londra, ar ,,putea aduce încă mari servicii cauzei noastre”[43].

Ministrul Mişu comunica, în aprilie 1917, că, „prin concesii în problema evreiască, noi ne-am putea cuceri sprijin, în chestiunile principale, din S.U.A. şi Anglia, unde elementul evreiesc joacă un rol preponderant”. De altfel, deputatul King a chestionat, la 9 mai 1917, guvernul în această direcție în Camera Comunelor. Lordul Cecil i-a răspuns că problema sta în ,,atenția regelui şi guvernului României şi că nu e de dorit de a face, în acest moment, declarații la acest subiect”. După interpelare, Mişu l-a întâlnit pe Lordul Cecil, de la care a aflat că guvernul Majestății Sale Britanice doreşte ca această chestiune să fie reglementată. Greutățile pe care le întâmpina armata română nu au rămas fără ecou la Londra. Lordul Cecil a vorbit în Camera Comunelor despre evacuarea teritoriului național, reparații şi eliberarea românilor de sub dominația străină. El a declarat formal că: ,,Anglia a angajat onoarea sa şi că ea ține să-şi îndeplinească angajamentele sale față de toți aliații”[44].

La începutul anului 1917, au ieşit în evidență dificultățile colaborării armatei române cu cele ruse. Numeroase furnituri şi materiale de război, circa 43.000 de tone, expediate, în perioada ianuarie-septembrie 1917, prin Kola şi Arhanghelsk, nu au putut ajunge în România. În concordanță cu decizia de a rămâne beligerant şi de a-şi afirma statutul unui aliat egal, I.I.C. Brătianu a fost prezent la Conferința interaliată de la Petrograd din ianuarie-februarie 1917, chiar dacă nu fusese invitat. Premierul român a cerut ajutor, dar a primit numai cuvinte de consolare din partea legației Franței şi a rămas

[42] Arh.M.Ap.N., fond 3 831, dosar 250, 1916-1917, Poziția 945, f. 11-12 (Raport nr.17, către Marele Cartier General, de la Londra, 20 decembrie 1916, semnat general adjutant Georgescu).

[43] Arh.M.A.E., fond 71, Londra, vol. 29 (telegramă nr. l 293, din 29 aprilie 1917, de la Londra, N. Mişu către Externe).

[44] Arh.M.Ap.N., fond 5 417, dosar 199/122, 1917. Poziția 488 (raport nr.19, 3 mai 1917, semnat It.col. Ion Trăilescu).

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

dezolat de atitudinea Statului Major Rus. Şeful guvernului român a revenit la Petrograd, în mai 1917, încercând din nou, să-şi asigure asistenţă militară. A purtat discuţii cu membrii guvernului provizoriu care, ca şi el, hotărâseră să rămână în război. De această dată, a avut, din nou, de înfruntat defetismul şi chiar disprețul la efortul de război al României, în special din partea ministrului de externe Miliukov, care n-a făcut nici un secret din preferința sa pentru Bulgaria. Brătianu a aflat despre intențiile Sovietului din Petrograd de a încheia o pace fără anexiuni. Miliukov a căutat să-l asigure că programul Sovietelor nu implica guvernul provizoriu, dar diplomatul român nu a fost convins de acest lucru[45].

Reîntors la Iaşi, I.I.C. Brătianu a mărturisit colaboratorilor săi că Rusia se îndrepta spre pace şi că România nu mai putea conta pe sprijinul ei. Declarația de război a S.U.A., din aprilie 1917, nu avea o importanță practică pentru România, întrucât soarta ei era legată de Rusia, îndeosebi, şi de aceea a aliaților apuseni. Din aceste motive, Brătianu s-a gândit, în continuare, la noi negocieri cu Aliații, care să-i permită libertatea de mişcare şi păstrarea valabilității tratatelor din august 1916. Cu toate aceste lipsuri şi greutăți, dând dovadă de calități remarcabile şi de dragoste pentru pământul strămoşesc, armatele române au obținut, în vara anului 1917, strălucite victorii asupra trupelor germane, bătălia de la Mărăşeşti fiind apreciată drept cea mai strălucită pagină din analele militare româneşti[46].

Victoriile obținute de armatele române în vara anului 1917 au primit o înaltă apreciere în ziarele engleze, precum şi din partea a numeroşi oameni politici din Anglia. Lorzii Roberts şi Cecil subliniau, în declarațiile lor, ,,serviciile splendide ale guvernului şi armatei române", «Daily Graphic», «L'Enock Telegraph», «Liverpool Daily», «The Teachers World», «Morning Post» comentau serviciile aduse de armată taberei Antantei şi atenționau, totodată, asupra necesității ajutorării imediate materiale şi militare a României. Între timp, nu a rămas fără ecou în Anglia propaganda desfăşurată de unii oameni politici şi de cultură, îndeosebi de către cei încadrați în ,,Asociațiunea profesorilor universitari din România". Nici una din revendicările naționale nu a fost trecută cu vederea ; ele au fost apărate cu căldură şi prin solide argumente ştiințifice. S-au publicat cărți, broşuri, hărți, care au fost trimise personalităților politice aliate şi s-au organizat numeroase conferințe. Ca rezultat al acestor eforturi, s-a creat la Londra, în august 1917, ,,The Anglo-Roumanian Society", care a jucat un rol important

[45] Ion Rusu Abrudeanu, *România şi războiul mondial. Contribuțiuni la studiul istoriei războiului nostru,* Bucureşti, 1921, p. 388.
[46] *Ibidem*, p. 389.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

în promovarea raporturilor bilaterale, în cunoaşterea de către naţiunea engleză a aspiraţiilor spre unitate ale românilor. Din societate făceau parte personalităţi din lumea ecleziastică, politică, literară şi economică, precum arhiepiscopul de Canterbury, vicontele Bryce, lordul Hugh Cecil, lordul Dunedin, fost ministru, episcopii de Londra, Oxford şi Winchester, cancelarii universităţilor din Londra şi Oxford, lord Gladstone, lord Bessborough, W.Steed, R.W. Seton Watson, A.W.A. Leeper (primul secretar al societăţii), dr. Madge, profesorul Murray şi alţii[47].

Opinia publică britanică a fost informată despre revendicările naţionale ale românilor şi printr-o serie de lucrări ale căror autori, englezi sau români, atrăgeau atenţia asupra luptelor seculare pentru unitate. În această direcţie, se solicita sprijinul diplomatic al Angliei care trebuia să recompenseze eforturile de război ale României şi marile sale sacrificii umane şi materiale. Încă din anii 1916-1917, la librăria Hodder and Stoughton din Londra, au apărui lucrările lui A. Herşcovici Hurst, A.W.A. Leeper şi David Mitrany; tot în anul 1917, L.A. Magnus a publicat la Londra ,,Romania's Case and Ideals" iar Lady Dorothy Kennard a prezentat, într-un jurnal amintiri şi reflecţii despre poporul pe care-1 cunoscuse în perioada 1915-1917. În anii terminării primei mari conflagraţii, Societatea Anglo-Română a tipărit lucrarea ,,Romania and the Romanians" a lui Agnes Murgoci, născută în Australia ; Yvonne Fitzroy şi-a tipărit amintirile la o editură londoneză [48].

Dintre aceste lucrări, cele semnate de Leeper şi Mitrany au beneficiat de o audienţă mai largă, atât în Europa cât şi în America. Faptul este cu atât mai important cu cât A. W.A. Leeper lucra la Intelligence Departament din cadrul Foreign Office-ului şi, ulterior, a fost folosit de diplomaţia britanică ca expert la Conferinţa Păcii de la Paris. Primul, de altfel, a mai tipărit ,,Rights and Wrays of Romanian Race", unde sublinia că România a ales ,,calea justiţiei" şi, drept argument, consacra majoritatea paginilor luptei transilvănenilor pentru unitate naţională. Mitrany afirma, în lucrarea amintită, că mai mult de jumătate din numărul total al românilor se află sub stăpânire străină, Transilvania fiind ,,o sursă permanentă a vitalităţii naţionale a României"[49].

Două personalităţi engleze s-au impus, în mod deosebit, în anii primului război mondial, prin acţiunile de apărare a drepturilor naţionale româneşti. Cea dintâi a fost cunoscutul istoric şi publicist R.W. Seton

[47] *Ibidem*, p.390.
[48] *Ibidem*, p.395.
[49] *Ibidem*, p.396.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

Watson care a stabilit, încă din primii ani ai secolului al XX-lea, strânse legături cu exponenții luptei naționale din Transilvania. În timpul vizitelor întreprinse în Imperiul austro-ungar, R.W. Seton Watson a dezvăluit racilele monarhici dualiste şi a apărat lupta naționalităților, îndeosebi a românilor transilvăneni. Cea de a doua personalitate a fost H. Wickham Steed, proprietar al revistei ,,The Review of Reviews" şi director al cunoscutului ziar conservator ,,The Times".Cei doi publicişti au informat exact opinia publică engleză despre lupta naționalităților asuprite din monarhia dualistă, dalele furnizate de el fiind de un mare ajutor experților englezi la Conferința Păcii de la Paris[50].

Dintre revistele apărute la Londra în perioada primului război mondial s-a impus, prin apărarea permanentă a drepturilor istorice ale poporului român, ,,The New Europe", în paginile căreia găsim alături articolele lui R.W. Seton Watson şi W. Steed, câteva contribuții datorate unor personalități din țară care s-au ilustrat în lupta pentru realizarea idealului național integral. Astfel, N. Iorga, Take Ionescu, Octavian Goga, N.Lupu, D.Drăghicescu, Ion Pelivan. Alte articole, semnate de D.N.Ciotori, Al. Severus, Belisarius, L.M.Magnus, G.Herron au în vedere aceeaşi problematică. Revista mai cuprindea comentarii referitoare la situația politică şi militară a României, raporturile ei cu Marile Puteri, semnificația apariției Micii înțelegeri, în viața diplomatică europeană. Comitetul pentru studierea țelurilor războiului a organizat la Leeds un miting la care a luat cuvântul Asquilh, şeful Partidului Liberal. El a declarat că pacea viitoare trebuie să recunoască tradițiile istorice, aspirațiile şi libertatea popoarelor şi s-a pronunțat pentru un sistem internațional care să „garanteze un fundament stabil şi o dezvoltare independentă a marilor şi micilor state". În acest context, Asquith a vorbit de ,,justele revendicări ale României"[51].

Dezideratelelele

Comunelor, care a fost reprodus de marile cotidiene americane. Discursul a reținut atenția românilor americani care, la 14 noiembrie 1917, i-au adresat autorului o scrisoare, exprimându-şi, însă, nemulțumirea față de faptul că ministrul de externe britanic nu acordase suficient spațiu problemelor româneşti într-un context ce menționa şi alte popoare aflate sub dominația Imperiului austro-ungar. Arătând că România a intrat în război „pentru eliberarea celor oprimați", scrisoarea dădea glas dorinței transilvănenilor nord-americani de a se alătura la patria mamă, ca „România să fie cum a fost". La 13 decembrie, R. Graham răspundea la scrisoarea dr. Epaminonda Lucaciu arătând că a fost însărcinat, de secretarul de stat al Foreign Office-ului, să răspundă că respectivul discurs nu a fost corect reprodus în ,,New York Times" - pasajul corect era formulat în felul următor: ,,Ce este imperialist în a spune că românii trebuie să se afle sub drapelul românesc ?".Ulterior, ,,Memoriul Balfour", intitulat „Reglementarea Păcii în Europa", prevedea constituirea unei Românii Mari în sud-estul continentului ceea ce îndrituia speranțele legitime a milioane de români aliați în afara granițelor statului național[52].

În vara anului 1917, ziaristul Stanley Washburn a continuat să informeze oficialitățile americane despre situația României. La 28 august, el se adresa senatorului Elihn Root, spunându-i că Aliații au o mare obligație morală față de România şi că trebuie să facem „orice efort compatibil cu legalitatea pentru a ajuta acest aliat mic şi valoros". Washbum considera că trebuie făcute toate eforturile pentru a ajuta România, deoarece „sacrificiile şi buna ei credință în această luptă nu sunt înțelese de toată lumea". În caz contrar, avertiza ziaristul american, n-ar fi exclus ca, „în perioada de târguială şi compromis care, sigur, va avea loc la Conferința de Pace, România să poată deveni țapul ispăşitor". La 7 septembrie, Washburn, printr-un raport detaliat, s-a adresat secretarului de stat, Lansing, el sugerând că la Washington trebuie să existe o înțelegere cât mai completă a ansamblului situației şi psihologiei româneşti. Washburn solicita ajutorul oficialităților americane pentru România, țară care a intrat în război ,,când putea să acționeze având o oarecare siguranță că se poate apăra şi că are sprijinul marilor săi aliați". ,,Românii - constata Washburn - au ajuns aproape la capătul puterilor şi încrederii (...) şi o întârziere acum, chiar şi de câteva săptămâni, poate să aibă cele mai dezastruoase consecințe pentru țara lor". La 22 noiembrie, regele Angliei se adresa suveranului român, printr-o telegramă, apreciind că, ,,în aceste clipe de grea încercare" şi ,,față de rezistența eroică şi fermă" a armatei române, cabinetul de la Londra va

[52] Arh. M.Ap.N.,fond *Marele Stat Major. Serviciul istoric*, dosar nr. 131, f. 52.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

face ,,tot ce-i stă în putință, împreună cu Aliații pentru a-i asigura asistență financiară şi materială[53].

Situația militară a României la sfârşitul anului 1917, în care aprovizionarea cu materiale de război şi cooperarea cu armata rusă au reprezentat factori esențiali, au dus, în final, la angajarea negocierilor cu Comandamentul Puterilor Centrale în vederea încheierii unui armistițiu. Un tablou similar prezenta, la 7 decembrie 1917, la Paris, Victor Antonescu şefului Quai d'Orsay-ului. „Ministrul Antonescu, care a venit să mă vadă - nota în însemnările sale Aristide Briand -, se plânge că de şase luni nu s-a făcut nimic pentru a ajuta armata, ceea ce era posibil din partea Comandamentului Rus".Față de încheierea armistițiului pe frontul oriental, guvernul englez s-a arătat, la început, oarecum nedumerit. Totuşi, la 21 decembrie 1917, cei patru miniştri aliați, Sir George Barclay,Charles Vopicka, marchizul St.Aulaire şi baronul Fasciotti, recunoşteau ,,extrema gravitate a situației în care se află România". Câteva luni mai târziu, la 1/14 mai 1918, Puterile Aliate şi Asociate, prin reprezentanții diplomatici acreditați la Iaşi, declarau că, „încă de pe acum, ei consideră ca nule şi neavenite toate clauzele acestei păci care sunt contrare cu principiile a căror violare a constrâns Antanta de-a lua armele". Desigur, exista o diferență de nuanță între armistițiu şi pacea separată, dar, în situația revoluției ruseşti şi în neputința vădită de a primi ajutor din altă parte, cea de a doua era consecința fatală a celei dintâi[54].

Într-un document de epocă se scria: ,,o situație asemănătoare cu aceea a României s-ar găsi dificil în istorie. Ea nu poate fi judecată după noțiuni ordinare. Teritoriul nostru fiind ocupat şi forțele militare anihilate prin ruşi, singura noastră şansă de salvare este victoria Aliaților (...) aceste reflecții sunt impuse prin ceea ce s-a petrecut atunci când am luat decizia semnării armistițiului ca şi în numeroasele cazuri în care bunăvoința Aliaților nu a reuşit să se transforme din timp în efecte utile"[55].

Inițial, Cabinetul de Război britanic a confirmat, pur şi simplu, că nu putea accepta o pace separată cu germanii şi a căzut de acord că românii ar trebui să contacteze cât mai curând posibil pe unii lideri ruşi care erau pregătiți să continue lupta. Balfour s-a interesat, apoi, în ceea ce priveşte politica britanică față de România. Până atunci, guvernul de la Londra încercase să țină armata română în ostilitate activă față de duşman, dar a fost forțat să se alăture armistițiului acceptat de ruşi. Față de evoluția evenimentelor, guvernul britanic a trebuit să-şi reconsidere poziția. Armata română,

[53] *Ibidem*, f.45-69.
[54] *Ibidem*, f.55.
[55] *Ibidem*, f.59.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

au apreciat membrii Cabinetului de Război la 10 decembrie 1917, este atât de neajutorată încât guvernului de la Iaşi ar trebui să i se permită să încheie o pace separată. Cu toate acestea, ambasadorul englez la Paris, Lordul Derby, mărturisea lui V. Antonescu, ministrul din capitala Franței, că Anglia era puterea care se opunea față de situația intervenită la recunoașterea calității de țară aliată a României. Existau în Marea Britanie numeroşi oameni politici care înțelegeau situația fără ieşire în care se găsise România la sfârşitul anului 1917. Astfel, Departamentul de Propagandă, creat la începutul anului 1918 şi condus de lordul Northelife, a sprijinit până la capăt lupta pentru unirea politică a tuturor românilor. La rândul său, regele George al V-lea îşi exprima compasiunea față de situația grea a României, ca urmare a încheierii armistițiului cu Puterile Centrale, şi admirația față de ,,eroicele fapte de arme ale armatei române". Într-un mod asemănător, se pronunța şi premierul David Lloyd George, care recunoştea dificultățile crescânde ale situației României. În perspectivă el îşi exprima speranța că ,,statornicia şi curajul moral ale guvernului şi poporului român vor fi pe deplin răsplătite. Declarațiile lui David Lloyd George, din 5 ianuarie 1918, au constituit obiectul unor comentarii ale miniştrilor Greciei, României şi Serbiei - I. Gennadios, N. Mişu, I. Iovanovic - acreditați la Londra. Cei trei diplomați considerau că, la încheierea tratativelor de pace, baza trebuie să fie cea a principiului naționalităților, principiu care trebuia aplicat ,,complet şi echitabil" față de toate popoarele. Pacea viitoare în Balcani - spuneau cei trei diplomați - ,,nu va putea fi dreaptă şi durabilă decât dacă se va face dreptate tuturor popoarelor"[56].

Situația grea a României, de la începutul anului 1918, a fost analizată corect şi de comentatorii ziarelor britanice.,,Națiunea română, nota în comentariul său corespondentul ziarului ,,The Times", Brown, este dornică să continue lupta. În special armata de pe front nu crede în posibilitatea unei păci nevictorioase cu inamicul după îngrozitorul sacrificiu de la Mărăşeşti şi Oituz". Brown considera că, după încheierea armistițiului de către ruşi, nu mai rămânea altceva românilor decât să facă acelaşi lucru şi opina că oamenii politici de la Iaşi apreciau începerea tratativelor cu Puterile Centrale „ca o măsură pur militară, dictată de împrejurări şi lipsită de vreo importanță politică. România intenționează şi este hotărâtă să fie credincioasă Aliaților". De la Londra, ministrul N.Mişu transmitea că unele cercuri politice engleze erau convinse că România nu putuse rezista. De asemenea, colonelul Walton, şeful Misiunii engleze de transporturi feroviare în România, adresa reginei Maria un mesaj din care reieşea atitudinea ,,foarte

[56] *Ibidem*, f.88.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

favorabilă" pe care a constatat-o față de România, la reîntoarcerea sa în Anglia ; membrii fostei misiuni, transmitea Walton, „se străduie să facă mai bine cunoscute sacrificiile României poporului britanic, care este hotărât să ducă până la capăt, războiul spre o pace dreaptă şi victorioasă"[57].

Armistițiul de la Focșani încheiat de România a avut un caracter pur militar, excluzând orice chestiuni politice -el intra în vigoare de la 26 noiembrie 1917. Acesta a fost urmat de tratatul de la Bucureşti, încheiat cu Germania şi aliații ei, care era rezultatul nu numai al unei pregătiri insuficiente a României, ci reprezenta, îndeosebi, consecința răsturnării de fronturi care s-a produs în sud-estul şi răsăritul Europei, începând cu sfârşitul anului 1917.Conferința Aliaților de la Londra, din 19 martie 1918, a adoptat o declarație plină de speranță pentru poporul român. Se afirma că România căzuse victimă torentului de dominație exercitat de Germania şi că „toate păcile de acest fel noi nu putem să le recunoaştem, căci noi ne propunem să lichidăm politica de spoliere dusă de Imperiile Centrale pentru a face loc unui regim de pace durabilă, prin organizarea dreptului".Cu toate acestea, după semnarea păcii de la Bucureşti, se observă o răceală în raporturile Angliei cu România, ca şi o anume reticență în îndeplinirea de către partea britanică a obligațiilor financiare asumate mai înainte. Însărcinatul cu afaceri la Londra, Boerescu, era convins că guvernul englez „nu va fi dispus să dea urmare la unele angajamente pe care le-a luat față de România ca țară aliată"[58].

Take Ionescu a fost omul politic român care a angajat, în această perioadă, cele mai multe contacte cu reprezentanții Foreign Office-ului şi ai presei britanice. La Londra, el a înțeles că România va dobândi Transilvania, dar nu în baza tratatului din august 1916. Ministrul de externe, Balfour, i-a atras atenția asupra problemei minoritare care, după opinia sa, putea crea României o atmosferă defavorabilă, îndeosebi la Conferința de Pace. Însoțit de N. Titulescu, Take Ionescu s-a deplasat în august, octombrie şi noiembrie 1918 în Anglia, unde a avut convorbiri cu David Lloyd George (6 august, 15 octombrie), Balfour (5 august, 8 şi l0 octombrie, 20 noiembrie), Winston Churchill (5 august), Bonar Law (9 august) şi Lordul Curzon (2 noiembrie)[59].

Ministerul de externe britanic mai fusese informat despre situația şi revendicările României şi printr-un memoriu, alcătuit la 24 septembrie 1918, de profesorul George Moroianu. Se subliniau, aici, eforturile în război

[57] *Ibidem*, f.57.
[58] *Ibidem*, f.60.
[59] *Ibidem*, f.62.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

ale țării, precum şi voința tuturor românilor ca, după conflagrație, să se alipească pentru totdeauna la patria mamă. Totodată, guvernul englez era înştiințat şi despre modalitățile în care urmau să fie tratate naționalitățile conlocuitoare după Unire. Corespondența, care a urmat depunerii de către Moroianu a memoriului solicitat de Foreign Office, reliefa semnificația acestui document şi interesul cercurilor politice britanice pentru cunoaşterea problemelor naționale ale românilor transilvăneni, precum şi a contribuției reale a țării la lupta împotriva Puterilor Centrale în Primul Război Mondial. A.W.A. Leeper şi R.B.C. Sheridan, înalt funcționar al Ministerului Informațiilor, au apreciat memoriul ca extrem de bine făcut şi excepțional de util, accentuând îndreptățită dorință a României de a-şi vedea împlinit idealul de unitate națională. Moroianu a menținut, în această perioadă, legături strânse cu W. Steed şi R.W. Watson, susținători ai cauzei naționale a românilor şi a publicat, în coloanele ziarului ,,The Times", diferite informații şi articole. Vizita sa a fost urmată de cea a altor exponenți ai luptei naționale a românilor: Octavian Goga, Sever Bocu, Avram Imbroane, I. Sîrbu[60].

Reuniunea aliată din capitala Marii Britanii, din 2 şi 3 decembrie 1918, s-a ocupat de unele probleme ale Conferinței de Pace: delegații şi personalul, data conferinței, tratamentul de aplicat Kaiserului şi altor oameni politici germani, indemnizații şi reparații de cerut agresorului, atribuțiile comitetului general şi ale celui special. Discuțiile de la Londra, deşi nu au dus la un acord deplin asupra tuturor punctelor, au fixat totuşi unele prevederi care interesau şi România. Germania, de pildă, trebuia să recunoască, în aceleaşi condiții ca şi Aliații, statele constituite în vechile teritorii austro-ungare şi ruse. Tratatul de la Bucureşti şi convențiile anterioare româno-germane erau abrogate. M. Boerescu aprecia că, ,,în mare, discuțiile şi hotărârile au urmat liniile proiectului supus guvernului englez şi Conferinței Ambasadorilor „[61].

O reuniune preliminară, convocată la Paris, avea să fixeze problemele reprezentării statelor interesate, procedura de urmat, instituirea comisiilor speciale şi a subcomisiilor şi fixarea atribuțiilor acestora. Reținem, din radiograma lui Boerescu, faptul că Foreign Office-ul, împreună cu ministrul Franței şi Consiliului Ambasadorilor redactaseră un proiect care avea două puncte de interes capital: 1) Conferința de la Paris va fixa, în principiu, reglementări ulterioare când toate dificultățile vor fi aplanate între marile şi micile state, mai ales în ceea ce priveşte frontierele noi; 2) Interesul esențial de a ne desemna plenipotențiarii, unul sau doi delegați principali, având

[60] Ion Stanciu, *Aliați fără alianță. România şi S.U.A. 1914—1920,* pp. 159-160.
[61] *Ibidem*, p.163.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

depline puteri. În afară de Take Ionescu, un rol important în propagarea cauzei româneşti în Anglia l-au jucat G.C.Mironescu, N.Lupu, Octavian Goga, N.Titulescu şi alţii. În această atmosferă favorabilă României, este explicabil faptul că Anglia a fost una din primele țări europene care a recunoscut oficial rolul Consiliului Național al Unității Române de a coordona activitatea emigrației. În noiembrie 1918, răspunzând la scrisoarea lui Take Ionescu, şeful Foreign Office-ului sublinia, din nou, că la Congresul Păcii Anglia ,,va acorda simpatia sa şi ajutorul său, principiului general de unitate română". Mai mult, ea a recunoscut Consiliului Național al Unității Române. La 11 noiembrie 1918, prin scrisoarea trimisă de A.J. Balfour lui Take Ionescu era specificat faptul că guvernul britanic se pronunța pentru dezvoltarea relațiilor cu România, ale cărei eforturi ,,sunt atât de profund apreciate la Londra".[62]

O problemă de care depindea reuşita revendicărilor naționale la Conferința Păcii era compoziția delegației române. Alături de primul ministru, căruia automat îi revenea calitatea de şef al delegației, aşa cum se stabilise prin convorbirile anterioare franco-britanice, trebuiau cooptați diplomați cu experiență politică apreciați şi cunoscuți la Paris şi Londra. Acest lucru era sesizat de M. Boerescu care, printr-o radiogramă din 15/28 noiembrie 1918, atrăgea atenția asupra importanței pentru interesele României de a ne desemna delegații principali la Conferință. ,,La Londra şi la Paris – comunica el - numele miniştrilor N. Mişu şi Take Ionescu sunt unanim pronunțate, ca fiind oameni care posedă orice încredere a guvernelor". Concluzia diplomatului român se baza şi pe faptul că la Foreign Office i se spusese textual: „Dumneavoastră nu ştiți că aveți cel mai bun reprezentant, pe ministrul N.Mişu, a cărui autoritate este unanim recunoscută şi care posedă toată încrederea noastră". Aceleaşi lucruri i se repetaseră şi la Ambasada Franței din capitala Angliei[63].

Ținând cont de acest adevăr şi dorind ca interesele naționale să fie apărate de diplomați care se bucurau de prestigiu în capitalele principalelor puteri ale Antantei, regele Ferdinand, sfătuit de colaboratorii săi apropiați, a recomandat ca din delegația trimisă la Conferința Păcii să facă parte I.I.C. Brătianu, Take Ionescu şi N.Mişu, personalități care se remarcaseră în lupta pentru apărarea drepturilor României. În acelaşi scop, la 3 decembrie 1918, printr-o telegramă expediată ministrului de la Paris, I.I.C. Brătianu îl chema pe Take Ionescu în țară pentru ,,a stabili împreună, sub preşedinția regelui, instrucțiuni precise asupra atitudinii în fața Congresului (...) lăsând la o parte

[62] *Ibidem*, p.165.
[63] *Ibidem*, p.166.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

atitudinea de partid care nu trebuia să compromită unitatea de acțiune politică necesară atunci mai mult ca niciodată". Take Ionescu a refuzat să se reîntoarcă în țară, între el şi primul ministru existând mari deosebiri de păreri în ceea ce priveşte raporturile cu Aliații şi conținutul tratatelor încheiate cu Antanta. Pentru Take Ionescu, politica era arta tuturor posibilităților, motiv pentru care el credea că se impune o examinare atentă a situației României. De aceea, concepțiile celor doi oameni politici români erau ireconciliabile. Devenea evident că, după angajamentele pe care Take Ionescu le luase înainte de armistițiu față de Paşici şi Venizelos, între el şi Brătianu o colaborare la Conferință era imposibilă. Şeful guvernului de la Bucureşti avea asupră-i decretul semnat de rege pentru eventuala numire a lui Take Ionescu ca al doilea delegat al României la Conferința Păcii. Oficialii britanici au insistat pentru ca Take Ionescu să facă parte din delegația română prezentă la Paris[64].

Diplomația Bucureştilor depunea eforturi pentru a se sancționa drepturile recunoscute prin tratatul din 1916. Balfour declara, la 18 noiembrie 1918, în Camera Comunelor, că de la încheierea păcii între România şi puterile inamice, guvernele aliate au considerat şi tratat România ca neutră. Victor Antonescu anunța de la Paris pe I.I.C. Brătianu că Georges Clemenceau nu vrea să primească România la Conferință, deoarece aceasta a încheiat cu Puterile Centrale pacea de la București. La 8 decembrie 1918, a fost înmânat lui Stephen Pichon un Aide memoire privind participarea României la Primul Război Mondial. Diplomația de la Bucureşti aprecia, în acest document, că nu există vreun interes pentru Franța şi partenerii ei din Antantă să nege României calitatea de aliată pe care ca nu a pierdut-o decât constrânsă şi forțată şi pe care şi-a reluat-o cu entuziasm, imediat ce a avut posibilitatea materială să o facă .Guvernul francez, la 15/28 decembrie 1918 - prin instrucțiuni transmise diplomaților săi din străinătate - aprecia că e necesar ca România să fie considerată, din nou, ca aliată în virtutea participării sale reînnoite la război, şi că Aliații ar trebui să formuleze o declarație nouă, luând ca bază Tratatul din 1916, pentru examinarea revendicărilor române. Stephen Pichon, autorul acestui document, cerea celorlalte guverne aliate să se ralieze punctului de vedere francez, întrucât consimțământul acestora era necesar pentru a se decide să se atribuie României calitatea de Putere Aliată la Congres[65].

[64] Apud „Buletinul de informațiuni" al Marelui Cartier General, nr. 13/1918, p. 8., fond *Londra*, vol. 33,passim.

[65] „Gazeta Transilvaniei" (Braşov), nr. 81 din 17/30 iulie 1918, apud „Buletin de Informațiuni" [M. St.M.], nr. 10 din 20 august/2 septembrie 1918, p. 32.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

Originile acestui demers diplomatic le găsim la 12/27 noiembrie 1918, atunci când Sir George Barclay s-a adresat Ministerului de Externe de la Londra solicitând recunoaşterea României ca ţară aliată. O notă transmisă Quai d'Orsay-ului, de Ambasada Angliei de la Paris, la 25 decembrie 1918, încunoştiinţa despre speranţele cele mai serioase pe care le nutrea Barclay, că România va fi reprezentată la Congresul de Pace ca aliată. În capitala Franţei, nota engleză a fost considerată un semnal de alarmă. Posibilitatea pierderii influenţei franceze în favoarea aliaţilor englezi a alertat cercurile guvernamentale şi de afaceri franceze. Foreign Office-ul, în răspunsul său la telegrama lui Barclay, reproşa diplomatului său de la Bucureşti că nu a înţeles exact atitudinea noastră actuală faţă de tratatul din 1916 şi modul în care acesta a fost exploatat de partidele politice din România. Anglia aprecia că ea nu se simţea legată de Tratatul din august 1916, reprezentarea României la forumul păcii trebuind să fie bazată pe a doua declaraţie de război făcută de guvernul Coandă. Din aceste considerente, Londra opina că România va participa la Conferinţa de Pace ca Guvern Asociat şi nu Aliat, iar foştii ei aliaţi nu vor mai avea nici o obligaţie contractuală faţă de ea. În al doilea rând, Foreign Office-ul privea cu cea mai mare simpatie aspiraţiile româneşti de unitate naţională. Anglia considera că acestea vor căpăta expresie în tratatul de pace definitiv numai în forma unei uniuni libere cu populaţia românească din Austro-Ungaria, uniune bazată nu numai pe raţiuni etnice, dar şi pe autodeterminarea neîngrădită a acestor noi popoare[66].

Deşi în această perioadă, Anglia s-a mulţumit să urmeze punctul de vedere al Parisului iar uneori a adoptat, chiar dacă nu în problemele de fond, o atitudine mai favorabilă decât Franţa, guvernul şi opinia publică românească înclinau să considere că vina privind nevalabilitatea tratatului din 1916 ar cădea asupra Cabinetului Majestăţii Sale. Foreign Office-ul a transmis lui Barclay instrucţiuni, din care să reiasă că propunerea nu emană de la Londra. Se solicita să se infirme Bucureştilor părerea că guvernul Majestăţii Sale ar fi mai puţin prietenos faţă de el decât cabinetul francez. La Paris, într-o convorbire, din 25 ianuarie 1919, cu I.I.C. Brătianu, un membru al delegaţiei engleze l-a asigurat că simpatia britanică faţă de România era la fel de mare cum fusese întotdeauna şi că Anglia „n-a denunţat niciodată tratatul, în nici un fel, şi, deşi există anumiţi oameni care pretind să ştie mai bine şi care au afirmat că noi n-am vrea să recunoaştem validitatea tratatului, o astfel de afirmaţie a fost cu desăvârşire neadevărată”[67].

---

[66] Eliza Campus, *Din politica externă a României 1913—1947*, Bucureşti, 1980, pp. 149—150.

[67] *Ibidem*, p.153.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

Stăruitoarele demersuri ale lui V.Antonescu, în numele României, au învins rezistența Aliaților, care şi-au dat seama că nu aveau dreptul să trateze, în acest chip, o țară care jertfise peste 800.000 de oameni pentru cauza comună şi a cărei intervenție, în ceasurile grele ale războiului, le fusese, nu numai moral, dar şi din punct de vedere strict militar, de un real folos. La începutul anului 1919 şi guvernul american a recunoscut statutul de aliat al României. Astfel, toate Marile Puteri acceptau formal dreptul României de a participa, alături de ceilalți învingători, la Conferința de Pace. Aceasta nu a însemnat, însă, în mod automat, tratarea ei ca stat aliat cu drepturi depline în comparație cu marii învingători, României recunoscându-i-se ,,interese limitate", precum celorlalte țări mici şi mijlocii aflate la forumul păcii din capitala Franței[68].

Înainte de a pleca spre Paris, primul ministru I.I.C. Brătianu spunea colaboratorului său I.Gh. Duca : ,,Să ştiți că voi lupta la Paris pentru aplicarea integrală a Tratatului. Sunt aproape sigur că Aliații nu-mi vor da tot Banatul. Dar puțin îmi pasă, nu mă duc acolo pentru succese vremelnice, vreau, oricare ar fi hotărârile de azi, să mențin pentru viitor neştirbită, măcar pe cale de solemnă protestare, integralitatea drepturilor noastre etnice. Ceea ce a făcut tatăl meu cu Basarabia la Berlin, voi face eu acum la Paris cu revendicările noastre spre Apus. Chiar dacă țara nu mă va înțelege şi nu mă va aproba azi, am credința că odată va da dreptate atitudinii mele"[69].

Contactele României cu Antanta s-au întărit după intrarea în război a țării. Foreign Office-ul a urmărit cu atenție eforturile României şi a avansat, pe plan politico-diplomatic, proiecte privind reorganizarea postbelică a Europei, în care un loc important era rezervat şi statutului viitor al României Mari. Dar evenimentele de la sfârşitul anului 1917 şi încheierea păcii de la Bucureşti au avut, pe planul raporturilor internaționale, însemnate repercusiuni asupra relațiilor României cu Marile Puteri, îndeosebi în timpul lucrărilor Conferinței de Pace. La Paris, puternicele interese economice şi financiare ale Angliei, precum şi ale celorlalte Mari Puteri vor influența serios conduita reprezentanților Foreign Office-ului față de revendicările politice ale României. În anii Primului Război Mondial, ministrul Angliei la Bucureşti, Sir George Barclay, ca şi ataşatul militar, colonelul Thomson, au informat exact Cabinetul de Război de la Londra asupra politicii României conduse de I.I.C. Brătianu. Bine intenționați, cei doi au înțeles, ca şi contele St. Aulaire, situația grea în care s-a aflat țara, mai ales la sfârşitul anului 1917 şi a celui următor. Foreign Office-ul adat însă mai puțin credit

[68] *Ibidem*, p.155.
[69] *Ibidem*, p.157.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

telegramelor lui Barclay, martorul situației grele a României de atunci, iar din instrucțiunile primite de acesta, la București și, apoi, la Iași, reieșea necunoașterea și neînțelegerea situației României[70].

Propaganda românească în Anglia, deși mai puțin activă decât în Franța, a reușit să formeze o opinie britanică față de revendicările naționale ale României. În acest sens, trebuie menționat rolul lui R.W. Seton Watson și W. Steed în sprijinul cauzei românești, ca și al lui A.W.A. Leeper și David Mitrany, penultimul, dealtfel, fiind expert al delegației engleze la Conferința Păcii de la Paris[71].

Victoriile de pe frontul românesc, din vara anului 1917, salutate de înalte personalități aliate, au avut importante consecințe de ordin general; au stăvilit una din cele mai puternice ofensive pe Frontul de Est, barând drumul inamicului spre Rusia. Potrivit aprecierilor istoricului englez Setton-Watson, „românii l-au împiedicat pe Mackensen să ocupe Odessa și pe Leopold de Bavaria, Moscova".Drept urmare, comandamentul german a renunțat definitiv la operații ofensive pe acest front. Între Rusia și armatele Puterilor Centrale, în această zonă, continua să existe statul roman[72].

Încheierea Păcii de la Brest-Litovsk, între Rusia sovietică și Germania (la 27 ianuarie/9 februarie 1918), urmată de pacea cu Ucraina și de ocuparea teritoriilor rusești și ucrainene de către armatele austro-germane, tăia României orice posibilitate de a mai primi ajutor din afară, sau – în caz de înfrângere – de a-și retrage armata. Orice rezistență echivala cu o catastrofă militară.În timpul tratativelor pentru încheierea păcii separate cu Rusia sovietică, urmărind să negocieze special cu România, generalul Mackensen a somat guvernul de la Iași să precizeze atitudinea politică și militară a țării. La 25 ianuarie/7 februarie 1918, Consiliul de Miniștri a luat în discuție ultimatumul german. Între opiniile contrarii – privind denunțarea armistițiului și continuarea războiului (conservatorii) și prelungirea acestuia și angajarea demersurilor pentru pace (liberalii) – generalul Averescu a lansat formula păcii separate. Guvernul Averescu, instituit la 29 ianuarie/11 februarie 1918, sprijinit de liberali, trebuia să facă față presiunilor germane și să continue negocierile în acest sens[73].

În cursul discuțiilor ulterioare, Puterile Centrale au făcut cunoscute condițiile – deosebit de grele – ale păcii accesibile, pe care erau dispuse s-o

[70] *Ibidem*, p.164.
[71] *Ibidem*, p.168.
[72] *România în anii primului război mondial*, vol. 2, București, 1987, pp. 433—448.
[73] Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — încununarea ideii, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român*, Cluj, 1968, pp. 380—390.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

ofere României. Întâlnindu-se cu Regele, O. Czernin i le-a înfățișat cu brutalitate, în formă ultimativă. Problema a format obiectul discuției în trei consilii de coroană succesive – la 17, 18, 19 februarie/2, 3, 4 martie 1918. A fost examinată soluția retragerii regelui şi a armatei pe teritoriul Rusiei, pentru a răspunde condițiilor formulate de Aliați. Deoarece germanii îşi sporiseră pretențiile, adăugând noi şi grele condiții, s-a ajuns la necesitatea constituirii unui nou guvern, condus de Al. Marghiloman, cu convingerea că ar fi putut să discute de pe alte poziții cu reprezentanții Puterilor Centrale. Guvernul a cedat puterea noii formații conservatoare, după ce, la 5/18 martie, semnase preliminariile păcii. Alternativa rezistenței armate, apreciată drept dezastruoasă, fusese eliminată[74].

Tratativele de pace purtate de noul guvern au început la 9/22 martie şi s-au prelungit până la 24 aprilie/7 mai 1918, când a fost semnată Pacea de la Bucureşti, fără a se putea obține vreo concesie. Pacea de la Bucureşti, veritabil dictat – pacea punică, cum pe drept a fost apreciată – a impus României condiții înrobitoare: Dobrogea era cedată inamicului; România beneficia de un culoar, care-i asigura accesul spre Marea Neagră; o importantă parte a zonei muntoase – în care se aflau masivele Ceahlău, Rarău, Parâng, Negoiul, Caraiman, Munții Vrancei – în suprafață de 5 600 km^2, în care se aflau 131 comune şi sate, cu 724 957 locuitori, intrau în stăpânirea Austro-Ungariei; România se obliga să licențieze pe toți ofițerii străini şi să sprijine trecerea trupelor Puterilor Centrale spre Odessa. Statul român trebuia să cedeze Germaniei întregul surplus de cereale. În egală măsură, Germania monopoliza şantierele navale, industria petrolului şi a lemnului. Dreptul de exploatare şi comercializare revenea unor societăți germane. Germania îşi păstra în România întregul său potențial de război. Starea de război a fost înlocuită cu starea de ocupație[75].

Ocupația militară a două treimi din teritoriul României de către Puterile Centrale, instalată încă din toamna anului 1916, a fost una din cele mai grele forme de dominație străină pe care le-a cunoscut poporul român în cursul istoriei sale. Regimul a fost terorist, iar jaful organizat în detalii. Statul major economic german (Wirtschaftstab), prin organele sale auxiliare locale, a controlat exploatarea întregului teritoriu. Au fost rechiziționate şi transportate peste graniță maşinile, stocurile de produse agricole, obiecte de îmbrăcăminte. În cei doi ani cât a durat ocupația, au fost scoase din țară: 1

[74] Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Bucureşti, 1983, pp. 88—96..

[75] George Cipăianu, *La răscruce (toamna anului 1917—primăvara lui 1918). Marea Britanie şi încheierea de către România a unei păci separate,* Oradea, 1993, pp. 90—97.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

273 182 tone grâu, 495 370 tone porumb, 94 613 tone alte cereale şi leguminoase, 262 592 tone de alte alimente şi furaje, 36 148 tone de oleaginoase etc. Ocupanții au luat 530 345 cai, 641 617 bovine, 3 720 5980 oi, 3 560 812 porci, în afara produselor consumate de armata de ocupație şi de pachetele trimise în patrie. Calculele care au în vedere distrugerile provocate de război, prezentate Comisiei reparațiilor, s-au ridicat la 17 722 307 999 franci aur[76].

Exploatarea economică a fost dublată de un aspru regim de constrângere, susținut de un aparat polițienesc bine organizat. Acestui regim i-a fost opusă o puternică mişcare de rezistență, în rândul căreia au intrat toate categoriile sociale. Aşa, de pildă, în ziua de 24 ianuarie 1918 – ziua Unirii – elevii din Bucureşti „au ieşit pe stradă cu cocarde tricolore pe piept“, iar la 22 octombrie/4 noiembrie 1918 a avut loc o amplă demonstrație la care au participat „poporul, intelectualii, muncitorii, femeile... cu un cuvânt toată lumea”, care a determinat introducerea stării de asediu de către autoritățile de ocupație, menită a stopa valul de manifestații populare. Intelectualitatea română din teritoriul ocupat – profesori, avocați, învățători, scriitori ş.a. – a adoptat o atitudine demnă, net anticolaborationistă. Savantul Victor Babeş a refuzat să mai țină cursuri la Institutul de Bacteriologie sub conducerea unui profesor german. Membrii Academiei Române şi profesorii universitari din Bucureşti au ripostat vehement împotriva ridicării de către trupele bulgare din depozitele Bibliotecii Academiei a unor documente slave din secolele XIV-XVIII. Intelectualii din Bucureşti au dejucat planurile înființării unui institut științific german şi de a introduce în programa de învățământ a Universității bucureştene prelegeri, lucrări şi seminarii impuse de ocupanți[77]. Poliția şi tribunalele create ad-hoc au întemnițat numeroşi profesori, avocați, magistrați, clerici, dar şi elevi şi studenți. În Transilvania, la Blaj, o clasă întreagă a fost interogată pentru vina de a fi citit şi răspândit poezia ,,Vrem Ardealul” a lui Radu Cosmin, iar tânăra Maria Puia, care a dactilografiat textul, a fost întemnițată. Totodată, zeci de mii de soldați, sublocotenenți şi ofițeri din armata austro-ungară au trecut de partea armatei române sau a forțelor aliate, mulți dintre ei înrolându-se ulterior în detaşamentele de voluntari. Cei surprinşi în poziția de „dezertare“ au fost deferiți tribunalelor militare şi executați, aşa cum s-a întâmplat cu sublocotenentul Emil Rebreanu, fratele scriitorului Liviu Rebreanu. Totodată,

[76] *19181a români. Desăvârşirea unității național-statale a poporului* român, vol. II, *Documente externe 1916—1918*, Bucureşti, 1983, Doc. nr. 354

[77] Eliza Campus, *Din politica externă a României 1913—1947*, Bucureşti, 1980, pp. 130—133.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

populația din teritoriile ocupate a acordat un larg sprijin comandamentelor române, cărora le furnizau informații de interes operativ asupra dispozitivelor, efectivelor și mișcărilor trupelor inamice. Un rol important în acest sens l-a avut grupul condus de Vasile Chilian, locuitor din ținutul Vrancei, care a reușit să organizeze o rețea în care acționau țărani, preoți, învățători, salariați de la spitalul din Vidra. Grupul său a facilitat trecerea peste linia frontului a soldaților români sau aliați evadați din lagărele de prizonieri sau a celor care pierduseră legătura cu unitățile lor. Descoperit, membrii grupului, în frunte cu Vasile Chilian și soția sa Clemansa, au fost executați la 17/30 august 1917. O altă formă de rezistență a reprezentat-o ridicarea la luptă cu arma în mână împotriva dușmanului. Pe teritoriul județelor Mehedinți și Gorj, sub conducerea sublocotenentului de rezervă Victor Popescu, a acționat un grup de partizani în care au intrat și militari rămași în Oltenia după retragerea Grupului „Cerna". Detașamente de rezistență s-au organizat în 1917-1918 și în Transilvania, Banat și Bucovina, ele având drept scop subminarea mașinii de război inamice[78].

Considerând poziția față de ocupanți și de persoana regelui, conservatorii din București s-au împărțit în două grupe: una (P.P. Carp, Lupu Costache, Virgil Arion) s-au pronunțat pentru înlocuirea regelui și în favoarea unei colaborări mai strânse cu ocupanții. Cealaltă, în jurul lui Marghiloman, care considera înlocuirea regelui Ferdinand drept fatală principiului monarhic, a adoptat o atitudine rezervată față de ocupanți. Omul politic conservator a desfășurat o largă acțiune pentru a-l împiedica pe P.P. Carp să realizeze o pace separată, prin intermediul unui plebiscit. Sciziunea a slăbit puternic rândurile Partidului Conservator[79].

Pacea de la București știrbea grav suveranitatea României, reprezentând, așa cum s-a apreciat, „un faliment al dreptului". Regele Ferdinand a refuzat s-o sancționeze, iar reprezentanții celor patru puteri acreditați la Iași au ținut să afirme oficial, în numele guvernelor lor, că apreciau drept „nule și neavenite" toate clauzele sale. Cu toată opoziția liberalilor, guvernul Marghiloman a dizolvat Parlamentul și a organizat noi alegeri. Noile corpuri legiuitoare, cu toate opiniile contrarii, au ratificat Pacea de la București. Regele însă a refuzat, în continuare, să sancționeze tratatul. Tendința premierului Al. Marghiloman de a-și asuma întreaga responsabilitate pentru

[78] Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial. Situația administra ti vă, economică, politică și socială a teritoriului românesc vremelnic ocupat 1916— 1918*, București, 1981, pp. 110—118.

[79] Ștefan Pascu, *1918. Făurirea statului național unitar român, v*ol. 2, București, 1983, pp. 100—103.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

încheierea tratatului şi eforturile de a-i discredita pe liberali (guvernul liberal a fost dat în judecată) i-au oferit lui I. I.C. Brătianu posibilitatea de a se desolidariza – pe sine şi partidul său – de pacea separată şi de a-şi declina orice răspundere. Acest fapt şi dispoziţiile tratatului i-au determinat pe aliaţi să declare condiţiile actului drept „nule şi neavenite“[80].

Situaţia guvernului Marghiloman devenise dificilă. Căutând să amelioreze raporturile cu ocupanţii şi insistând în favoarea revizuirii tratatului – ale cărei clauze nu s-au putut aplica – Al. Marghiloman îl îndemna pe rege să nu semneze actul. Astfel, la 17/30 aprilie 1918, la Paris a luat fiinţă „Comitetul Naţional al Românilor din Transilvania şi Bucovina“, sub preşedinţia lui Traian Vuia, apoi a doctorului Ion Cantacuzino. La Washington a fost înfiinţată „Liga Socială Română“, din iniţiativa lui Vasile Stoica, la 22 iunie/5 iulie a aceluiaşi an. De asemenea, au fost constituite şi alte organisme de acest fel, precum: „Comitetul de Acţiune al Românilor din Transilvania, Banat şi Bucovina“, în Italia, sub conducerea lui Simion Mândrescu, şi „Consiliul Naţional al Unităţii Române“, la Paris, sub conducerea lui Take Ionescu. La 2/15 septembrie 1918, la New York, a avut loc Congresul popoarelor subjugate din Monarhia Habsburgică – români, cehi, slovaci, poloni, sârbi, croaţi, ruteni –, care a votat o moţiune, care cerea dezmembrarea acesteia[81].

Evenimentele pe fronturile de operaţiuni militare se precipitau în favoarea Antantei. Puterile Centrale, cu resursele epuizate, au început defensiva, care prevestea o înfrângere inevitabilă. Străpungerii frontului german pe Somme, în vara anului 1918, i-a urmat retragerea pe linia Siegfried. La 12/25 septembrie 1918, armatele Puterilor Antantei din Balcani au rupt frontul bulgar, îndreptându-se spre Sofia. Bulgaria a capitulat, semnând actul înfrângerii la Salonic, în ziua de 16/29 septembrie 1918. Târziu şi fără vreo urmare, împăratul Carol I al Austro-Ungariei a lansat manifestul referitor la reorganizarea Dublei Monarhii într-o federaţie de şase state; Transilvania, inclusă la Ungaria, nu era cuprinsă în această combinaţie politică. La începutul lunii octombrie, Puterile Centrale, complet epuizate, au făcut propuneri de pace Antantei. Propunerile formulate de Mackensen pentru modificarea Tratatului de Pace cu România s-au produs prea târziu[82].

---

[80] Mircea N. Popa, *Primul război mondial 1914—1918*, Bucureşti, 1979, pp. 44—48.

[81] Gheorghe N. Cazan, *Anul revoluţionar 1918 în Austro-Ungaria. Sfârşitul monarhiei habsburgice*, în „Revista de istorie“, nr. 11/1978, p. 2098.

[82] Gheorghe I. Brătianu, *Acţiunea politică şi militară a României în 1919. În lumina corespondenţei diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu*, Bucureşti, 1939, p. 18.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

La 18/31 octombrie 1918, la Budapesta, s-a constituit Consiliul Național Român Central, alcătuit din șase reprezentanți ai social-democrației române și șase ai Partidului Național Român. O delegație a românilor transilvăneni solicita guvernului român trecerea grabnică a trupelor române peste Carpați, pentru a-i sprijini. În aceste condiții, guvernul Al. Marghiloman, devenit anacronic pentru români și indezirabil pentru aliați, și-a prezentat demisia, la 24 octombrie/6 noiembrie 1918, fiind numit un guvern de tranziție, prezidat de generalul Constantin Coandă. Deși nu s-a putut menține prea mult timp la putere (decât până la 29 noiembrie/12 decembrie 1918), a avut răgazul să facă a doua mobilizare a armatei; la 28 octombrie/10 noiembrie 1918 trupele aliate traversau Dunărea. România reintra astfel în război de partea Aliaților, considerând nul regimul stabilit prin Pacea de la București. Declarând război Germaniei, trupele române au intrat simultan în teritoriile românești ocupate. Legislația adoptată în timpul guvernării Marghiloman a fost anulată, iar Parlamentul dizolvat[83].

La mijlocul lunii noiembrie, precedate de detașamente de avangardă, cele două divizii românești înaintau spre Târgu Mureș și Reghin, în timp ce alte unități militare înaintau în sud-est, spre Brașov. În drumul lor, unitățile armatei române au întâlnit resturile armatei lui Mackensen, care se retrăgeau dezarmate și descurajate. În perspectiva evenimentelor, Marele Cartier General român a ordonat trecerea în Transilvania a unei divizii de vânători și a uneia de infanterie. Feldmareșalul Mackensen solicitase guvernului român să lase liberă retragerea unităților sale din Dobrogea și Balcani, ca urmare a trecerii trupelor aliate peste Dunăre, în zona portului Giurgiu. Ostilitățile dintre cele două mari grupări de forțe au încetat după semnarea, la 29 octombrie/11 noiembrie 1918, a Armistițiului de la Compiegne. La 31 octombrie/13 noiembrie s-a semnat armistițiul cu Ungaria, devenită independentă printr-un act în care se declara ruperea legăturilor de alianță cu Germania[84].

Reintrarea armatei române în război și victoria Aliaților asupra Puterilor Centrale au facilitat procesul întregirii statale, inițiat de forurile de conducere ale provinciilor istorice, aflate sub dominația directă a Monarhiei Austro-Ungare. Astfel, reorientarea politicii externe românești concepută de Ion I.C. Brătianu încă din 1903 s-a aplicată cu abilitate și multă discreție în anii premergători Primului Război Mondial, în anii neutralității mai ales, și-

[83] Ioan Chiper, *Atitudinea Germaniei față de problema Unirii Transilvaniei cu România (1918—1919)*, în „Revista de istorie“, nr. 11/1978, pp. 2065—2069.

[84] Ion Rusu Abrudeanu, *România și războiul mondial. Contribuțiuni la studiul istoriei războiului nostru*, București, 1921, p. 360.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)

a aflat deplina legitimitate şi îndreptățire. După demisia guvernului condus de generalul Constantin Coandă, a fost alcătuit un guvern prezidat de Ion I.C. Brătianu. Acesta a anunțat alegeri parlamentare pentru data de 14/27 decembrie 1918, angajându-se să înfăptuiască reforma agrară şi, în general, să depună eforturi pentru desăvârşirea operei naționale pentru care România intrase în război[85].

În pofida tuturor impedimentelor interne şi externe, în condițiile funcționării unui regim politic democrat-liberal şi monarhic constituțional, guvernul liberal prezidat de Ion I.C. Brătianu a reuşit să pregătească împlinirea dezideratului unității naționale, cu sprijinul suveranului şi al altor partide şi grupări politice, în primul rând al lui Take Ionescu, participant la guvernul de uniune națională din anii grei ai retragerii în Moldova. Decisivă pentru desăvârşirea unității naționale, participarea României la Primul Război Mondial a avut o importantă pondere militară, politică şi diplomatică în desfăşurarea operațiilor şi a tratativelor politice, pe fundalul cărora a fost asigurată victoria Antantei[86].

POLITICAL AND DIPLOMATIC ACTIVITY OF ROMANIA IN THE FIRST WORLD WAR

(Abstract)

Keywords: Romanian army, mobilization, Antanta, liberation, occupied territoy, the peace treaty, union

Between 1914 and 1918 Bucharest's diplomacy aimed at the recognition of Romania's rights to national and statal unity. The Paris Peace Forum of 1919-1920 was not in a position to create a unified Romanian state, which had already been attained by the Romanian people itself. The peace treaties did no more than recognize and record in texts of public international jurisdiction what the Romanian nation had already achieved in the months of March, November and December 1918. Far from being perfect or fair enough for all the states involved, the peace treaty systems of 1919-1923 endorsed the victory of the principles of nationalities and of national self-governing on a world-wide scale, democratically fulfilling the aspirations of several European nations, Romania's included.

[85] Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moisuc, *România şi Conferința de Pace de la Paris (1918—1920). Triumful principiului naționalităților*, Cluj-Napoca, 1983, pp. 200 —208.

[86] Bianu Vasile, *Însemnări din războiul României Mari,* tomul I, *De la mobilizare până la pacea de la Bucureşti*, Cluj, 1926, pp.33-42.

BDD-A32055 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:16 UTC)